Razvojni, družbeni, gospodarski in okoljski vidiki kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji

Ekosistem ustvarjanja

Ekosistem ustvarjanja

Razvojni, družbeni,
gospodarski in okoljski vidiki
kulturnega in kreativnega
sektorja v Sloveniji

Barbara Predan

Publikacija prinaša povzetke, pomembna dognanja in interpretacijo rezultatov *Statistične analize stanja in učinkov kulturnega in kreativnega sektorja (KKS) v Sloveniji v obdobju 2018–2025*, ki sta jo za Center za kreativnost pripravili Petra Oseli in Meta Arh iz podjetja Arhea. Na mestih, kjer sta analizi po vsebinskem, metodološkem in statističnem obsegu dovolj primerljivi, so rezultati nove analize primerjani tudi z ugotovitvami *Statistične analize stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji 2008–2017*, ki so jo pripravili Nika Murovec, Damjan Kavaš in Tjaša Bartolj z Inštituta za ekonomska raziskovanja.

Center za kreativnost
Ljubljana, 2026

Uvodnik

Od prepoznanega potenciala k sistemski podpori

Anja Zorko, vodja Centra za kreativnost

Ko smo pred več kot desetletjem začeli snovati Center za kreativnost in razmišljati, kako kulturni in kreativni sektor (KKS) v Sloveniji podpreti kot pomembno razvojno področje, se je svet zdel predvidljivejši kot danes. Spremembe, ki so sledile v naslednjih letih, pa skoraj nepredstavljive.

Obdobje 2008–2017, ki ga je zajela prva statistična analiza slovenskega KKS, sta zaznamovala gospodarska kriza in poznejše okrevanje. S tem je sektor v evropskih razvojnih politikah pridobival pomen kot dejavnik gospodarskega, regionalnega in družbenega razvoja ter vir zaposlovanja in inovacij. Prepoznavanju tega potenciala so sledili finančni instrumenti in ukrepi, ki so podporo širili onkraj kulturne politike, na področja kohezije, čezmejnega sodelovanja, raziskav in inovacij.

V času objave rezultatov prve statistične analize sektorja v Sloveniji, leta 2020, smo se med pandemijo spoprijeli z novimi razmerami in ranljivostjo ustvarjalcev, podjetij, institucij in širše družbe. V letih, ki so sledila, so vojna v Ukrajini, energetska kriza, posledice podnebnih sprememb in hiter razvoj umetne inteligence še dodatno spreminjali svet in s tem tudi razmere kulturnega in kreativnega dela. Kulturni in kreativni sektor je bil vključen v evropske ukrepe okrevanja po pandemiji, evropske pobude pa so krepile povezave med kulturo, ustvarjalnostjo in razvojnimi politikami. Novi evropski Bauhaus je kulturo, oblikovanje in arhitekturo povezal z zelenim dogovorom in trajnostnim, vključujočim preoblikovanjem življenjskega okolja. S pobudo EIT Culture & Creativity je sektor dobil lastno skupnost znanja in inovacij ter nove vire financiranja v okviru Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo.

Vendar nadaljnja krepitev in širitev te podpore danes ni samoumevna. Zato je pomembno razumeti, kako se sektor razvija, kaj potrebuje in kje ter kakšno vrednost ustvarja. Prva analiza je slovenski KKS celovito opredelila in pokazala njegove gospodarske razsežnosti. Nova analiza za obdobje 2018–2025 in pričujoča publikacija pa to poznavanje nadgrajujeta z novimi podatki ter primerjavami. Obenem se zavedamo, da prispevka sektorja ne moremo presojati zgolj z ekonomskimi kazalniki. Povezovanje znanj, kritična presoja, eksperimentiranje, inoviranje in zamišljanje drugačnih prihodnosti so sposobnosti, ki ob podnebnih, demografskih in tehnoloških spremembah postajajo še pomembnejše. S tem se krepi tudi pomen kulture, umetnosti, oblikovanja, arhitekture, dediščine in drugih ustvarjalnih področij kot okolij, v katerih se te sposobnosti razvijajo, preizkušajo in prenašajo v druge dele družbe in gospodarstva.

V CzK bomo zato ekonomske kazalnike dopolnjevali z raziskovanjem manj vidnih družbenih, kulturnih in razvojnih učinkov sektorja. Poglobiti želimo razumevanje, kako se kreativna znanja pretakajo med področji in kdo ima od ustvarjene vrednosti korist, ter ta spoznanja prevesti v politike in ukrepe. To zahteva razvojne politike, ki upoštevajo tako lastne potrebe sektorja kot njegov prispevek k razvoju drugih področij.

Vprašanje namreč ni več, ali si lahko privoščimo sistemsko podporo kulturnemu in kreativnemu sektorju ter njegovemu medsektorskemu povezovanju, temveč koliko razvojnega potenciala izgubljamo, ker ta podpora še vedno ni celovita, stabilna in dolgoročna.

Pričujoča publikacija ponuja statistični pregled kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji. Vključuje primerjavo izbranih statističnih kazalnikov za obdobji 2008–2017 in 2018–2024 ter prinaša nove ugotovitve o pomenu, obsegu in spreminjajoči se strukturi sektorja. Pri nekaterih gospodarskih kazalnikih – na primer pri skupnih prihodkih in bruto dodani vrednosti KKS – novejša analiza izkazuje manjše vrednosti kot prva. Te razlike je treba razlagati previdno, saj se metodologiji obeh analiz deloma razlikujeta, novejše obdobje (2018–2024) pa vključuje tudi pandemijo covida-19, ki je sektor močno prizadela. Podatki obenem kažejo postopno okrevanje, rast zaposlovanja, krepitev izvoza in sposobnost sektorja, da se prilagaja izrazitim zunanjim šokom.

Še več, kulturni in kreativni sektor je dinamičen in na več področjih hitro rastoč, njegov gospodarski pomen pa je pogosto podcenjen, zlasti če upoštevamo njegove izvozne in multiplikativne učinke. Publikacija obenem poudarja njegove družbene, okoljske in demokratične učinke, ki v obstoječih modelih vrednotenja večinoma ostajajo spregledani, saj se pogosto uresničujejo posredno, s širšimi učinki na gospodarstvo, prostor in družbo.

Naročnik raziskav, **Center za kreativnost (CzK)**, ki deluje pri Muzeju za arhitekturo in oblikovanje, je nacionalna platforma za razvoj kulturnega in kreativnega sektorja (KKS) v Sloveniji. S programi spodbuja opolnomočenje potencialov družbene in ekonomske vrednosti sektorja ter ga aktivneje povezuje z gospodarstvom, znanostjo, izobraževanjem in drugimi sektorji. Skupaj s subvencijami, ki jih na razpisih dodeljuje Ministrstvo za kulturo, tvori podporno okolje za razvoj kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji.

Statistične analize kulturnega in kreativnega sektorja, na podlagi katerih je ta publikacija nastala, so osnova za razumevanje stanja tega raznovrstnega sektorja, njegove razsežnosti in potenciala. Opravljene analize so usmeritve za delovanje Centra za kreativnost ter osnova za nadaljnje raziskave sektorja in pripravo priporočil za oblikovanje podpornih politik in programov na področju KKS.

Kazalo

Jasen impulz potencialnosti 11

Pogled nazaj: spreminjajoča se vloga kulturnega in kreativnega sektorja

Zmožnost strukturnega redefiniranja kulturnega in kreativnega sektorja 26

Zakaj se je pomembno osredotočati na kulturni in kreativni sektor v Sloveniji?

Velikost kulturnega in kreativnega sektorja 34

Prihodki in mednarodna usmerjenost kulturnega in kreativnega sektorja 38

Multiplikativni in širši učinki kulturnega in kreativnega sektorja 46

Regionalna porazdelitev kulturnega in kreativnega sektorja 51

Učinki kulturnega in kreativnega sektorja: od ustvarjanja znanja in inovacij do širših družbenih vplivov

Tvorjenje ekosistema podpore za procese ustvarjanja 59

KKS kot katalizator razumevanja soodvisnosti 66

Zaključek 69

Nadaljnji koraki 71

O raziskavi in njeni metodologiji 72

Povzetek ključnih dognanj

V širši kreativni ekonomiji[1] je bilo leta 2024 zaposlenih 49.564 ljudi oziroma 5,9 % vseh zaposlenih v Sloveniji. Po obsegu zaposlenosti se tako ta sektor približuje gradbeništvu, ki je zaposlovalo 7,7 % vseh zaposlenih, in turizmu, v katerem je bilo leta 2024 povprečno delovno aktivnih približno 59.400 ljudi.[2] Obenem močno presega proizvodnjo električnih naprav (2,7 %), finančne in zavarovalniške dejavnosti (2,1 %) in avtomobilsko industrijo (1,8 %).

Septembra 2025 je v KKS delovalo 22.556 aktivnih organizacijskih enot, med njimi podjetja, zavodi, društva, samozaposleni in druge organizacijske oblike. Skupaj so predstavljale 9 % vseh aktivnih organizacijskih enot v Sloveniji.

Za KKS je značilna visoka raven izobrazbe: terciarno izobrazbo ima 62 % zaposlenih v kreativnih poklicih, medtem ko ta delež med vsemi zaposlenimi v Sloveniji znaša 38 %.

KKS je leta 2024 ustvaril približno 2,58 milijarde evrov prihodkov, kar je predstavljalo 1,7 % vseh prihodkov v Sloveniji. Po deležu prihodkov je bil tako primerljiv s finančnimi in zavarovalniškimi dejavnostmi z 1,9-odstotnim deležem ter je presegal kemično industrijo z 1,3-odstotnim deležem.

Na tujih trgih je KKS ustvaril 540 milijonov evrov prihodkov oziroma 0,9 % vseh prihodkov slovenskih gospodarskih subjektov, ustvarjenih na tujih trgih. Prodaja na tujih trgih je predstavljala 21 % vseh prihodkov KKS, njena povprečna letna rast med letoma 2018 in 2024 pa je bila s 7,2 % večja od slovenskega povprečja, ki je znašalo 6,2 %.

KKS je leta 2024 ustvaril 746 milijonov evrov bruto dodane vrednosti, kar je predstavljalo 2 % celotne bruto dodane vrednosti v Sloveniji. Bruto dodana vrednost na zaposlenega je znašala 56.613 evrov oziroma približno 90 % slovenskega povprečja, ki je znašalo 62.634 evrov.

Po deležu ustvarjene bruto dodane vrednosti se je KKS z 2,0 % približal avtomobilski industriji z 2,4-odstotnim deležem. Presegal je kemično industrijo (1,5 %) ter finančne in zavarovalniške dejavnosti (1,0 %), zaostajal pa za proizvodnjo električnih naprav (3,5 %).

KKS ostaja regionalno koncentriran po številu organizacijskih enot: skoraj 45 % jih deluje v osrednjeslovenski regiji.

Vzhodna kohezijska regija je po izbranih gospodarskih kazalnikih uspešnejša od Zahodne: s 36 % vseh enot KKS ustvari 41 % EBITDA, 39 % prihodkov na tujih trgih in 37 % bruto dodane vrednosti. Povprečna enota v Vzhodni Sloveniji ustvari približno 24 % več EBITDA, 14 % več prihodkov na tujih trgih in 4 % več bruto dodane vrednosti kot povprečna enota v Zahodni Sloveniji.

Skupinski povprečni multiplikator izbranih dejavnosti ožjega KKS znaša 1,58. Povečanje končnega povpraševanja za en evro torej pomeni približno 1,58 evra skupne proizvodnje v gospodarstvu, od tega 0,58 evra dodatne gospodarske aktivnosti v drugih dejavnostih. Pri širšem naboru vključenih dejavnosti KKS multiplikator znaša 1,65, kar pomeni približno 11 % večji učinek na skupno proizvodnjo od učinka povprečnega sektorja slovenskega gospodarstva.

1 KKS je statistično opredeljen z naborom dejavnosti. Širša kreativna ekonomija pa po metodologiji kreativnega tridenta poleg vseh zaposlenih v dejavnostih KKS vključuje tudi zaposlene v kreativnih poklicih zunaj KKS. Ti zaposleni so vključeni v delež zaposlenosti, prihodki njihovih delodajalcev pa niso pripisani KKS, zato deleža zaposlenosti in prihodkov nista neposredno primerljiva.

2 Podatek temelji na metodologiji UN Tourism. Primerjava je okvirna, saj področji nista statistično opredeljeni po isti metodologiji. Vir: SURS, *Delovno aktivno prebivalstvo v turizmu po metodologiji, kohezijski in statistični regiji ter mesecu*, tabela 0700943S.

9 %

vseh aktivnih organizacijskih enot v Sloveniji so leta 2025 predstavljale enote KKS

cca 2,58 milijarde €

prihodkov je KKS ustvaril leta 2024

7,2 %

povprečna letna rast prodaje KKS na tujih trgih (2018–2024), v primerjavi s 6,2 % v slovenskem gospodarstvu

11 %

večji multiplikativni učinek širšega nabora dejavnosti KKS v primerjavi s povprečnim sektorjem slovenskega gospodarstva (podatki za 2020)

Jasen impulz potencialnosti

Marjetica Potrč vlogo umetnika oziroma ustvarjalca opredeljuje kot dejavno ustvarjanje novih vrednot: »Ne gre za sledenje uveljavljenim vrednotam, temveč za ustvarjanje novih vrednot, ki ustrezajo sodobnemu času.«[3] Ustvarjalci v kulturnem in kreativnem sektorju zato niso zgolj opazovalci ali razlagalci družbenih sprememb, temveč s svojim delom preizkušajo nove zamisli, vzpostavljajo drugačne odnose in spremembam vsakič znova premišljeno dajejo vidno, oprijemljivo, razumljivo obliko. Kulturni in kreativni sektor tako deluje kot prostor, v katerem se ne odraža le svet, kakršen je, temveč odpira prostor za nova premišljevanja o tem, kakšen bi lahko postal.

Takšno razumevanje KKS potrjujejo tudi številni evropski dokumenti in mednarodni podatki. Ti jasno kažejo, da KKS ni obrobno področje, temveč je sektor, ki v veliki meri temelji na znanju ter ima izrazit družbeni, prostorski, gospodarski in inovacijski potencial. V nadaljevanju zato navajamo štiri osrednja izhodišča za lažje razumevanje raznovrstne pokrajine KKS, to so opredelitev njegovih dejavnosti, temelji v visoko izobraženem, specializiranem znanju, pomen kulturnih prostorov kot razvojne infrastrukture ter njegova vloga pri krepitvi inovacijske sposobnosti celotnega gospodarstva.

3 Laura Bernhardt v pogovoru z Marjetico Potrč, The Artist as Mediator: Changing the Culture and Creating New Values, *CURRENT – Kunst und urbaner Raum*, št. 1, 2021, str. 21–27. Dostopno na: https://potrc.org/texts/MPotrc_LBernhardt_interview_TheArtistAsMediatior_2021_CURRENT_Stuttgart_DE%2BENGL.pdf.

Opredelitev dejavnosti

Uredba (EU) 2021/818 o vzpostavitvi programa *Ustvarjalna Evropa* kulturo, umetnost, kulturno dediščino in kulturno raznovrstnost opredeljuje kot področja velikega pomena za evropsko družbo s kulturnega, izobraževalnega, demokratičnega, okoljskega, družbenega in gospodarskega vidika ter z vidika človekovih pravic. Na tej podlagi Evropska unija utemeljuje potrebo po spodbujanju in podpori kulturnemu in kreativnemu sektorju.[4] Pri tem se med drugim sklicuje na *Rimsko izjavo* z dne 25. marca 2017 ter sklepe Evropskega sveta z dne 14. decembra 2017, ki izobraževanje in kulturo prepoznavajo kot temeljna za oblikovanje vključujoče, povezane družbe ter za ohranjanje evropske konkurenčnosti.[5]

V tem okviru kulturni in kreativni sektor zajema dejavnosti, ki temeljijo na kulturnih vrednotah ter umetniškem in drugem individualnem ali skupinskem ustvarjalnem izražanju. Številne med njimi lahko prispevajo k inovacijam in ustvarjanju delovnih mest, zlasti na podlagi intelektualne lastnine. Obsegajo razvoj, ustvarjanje, produkcijo, razširjanje in ohranjanje blaga in storitev, ki vsebujejo kulturno, umetniško ali drugo ustvarjalno izražanje, ter povezane dejavnosti, kot sta izobraževanje in upravljanje. Takšna opredelitev velja ne glede na to, ali so dejavnosti tržno ali netržno usmerjene, katera vrsta organizacije jih izvaja in kako se ta financira.[6]

4 Podlaga za vsebinsko opredelitev kulturnega in kreativnega sektorja je Uredba (EU) 2021/818 Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi programa Ustvarjalna Evropa 2021–2027, ki je nadomestila Uredbo št. 1295/2013. Statistična opredelitev in razmejitev področij pa še naprej izhajata iz metodološkega okvira ESSnet-Culture ter njegove uporabe in delne posodobitve v Eurostatovem priročniku *Guide to Eurostat Culture Statistics – 2018 edition*, https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9433072/KS-GQ-18-011-EN-N.pdf.

5 *Rimska izjava*, 25. marec 2017, izjava voditeljev 27 držav članic Evropskega sveta, Evropskega parlamenta in Evropske komisije, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/sl/statement_17_767/STATEMENT_17_767_SL.pdf; Evropski svet, *sklepi z dne 14. decembra 2017*, EUCO 19/17, zlasti poglavje II: Socialna razsežnost, izobraževanje in kultura, https://www.consilium.europa.eu/media/32201/14-final-conclusions-sl.pdf.

6 Uredba (EU) 2021/818, člen 2(1).

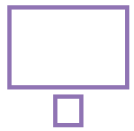
V slovenskem kontekstu Center za kreativnost kot osrednja področja kulturnega in kreativnega sektorja opredeljuje arhitekturo, oglaševanje, oblikovanje in vizualne umetnosti, kulturno dediščino, arhivsko in knjižnično dejavnost, knjigo, kulturno-umetnostno vzgojo, glasbene umetnosti, uprizoritvene in intermedijske umetnosti, medije, programsko opremo in igre, film in avdiovizualno dejavnost, kulturni turizem ter drugo umetniško ustvarjanje.

Arhitektura

Oglaševanje

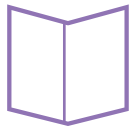
Oblikovanje in vizualne umetnosti

Kulturna dediščina

Arhivska in knjižnična dejavnost

Knjiga

Kulturno-umetnostna vzgoja

Glasbene umetnosti

Uprizoritvene in intermedijske umetnosti

Mediji

Programska oprema in igre

Film in avdiovizualna dejavnost

Kulturni turizem

Drugo umetniško ustvarjanje

KKS temelji na visoko izobraženem, specializiranem znanju

Po najnovejših podatkih Eurostata je bilo leta 2025 v kulturnih dejavnostih in poklicih v EU zaposlenih 8,9 milijona ljudi oziroma 4,3 % vseh zaposlenih. Podatki kažejo popandemično okrevanje, čeprav rast ni bila enakomerna: leta 2022 je znašala 4,5 %, leta 2023 0,8 %, leta 2024 1,5 % in leta 2025 1,3 %.

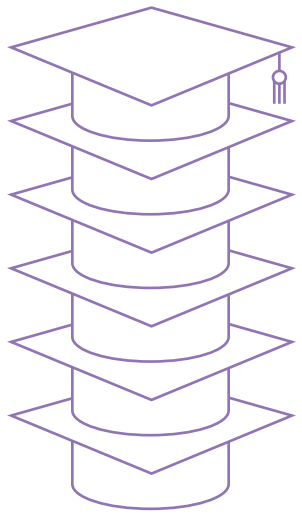
Za področje je značilna tudi izrazito visoka raven izobrazbe: terciarno izobrazbo je imelo 61,9 % zaposlenih v kulturi, med vsemi zaposlenimi v EU pa 39,5 %. To kaže na nadpovprečno koncentracijo znanja, ustvarjalnih kompetenc in specializiranih strokovnih sposobnosti.[7]

Pomemben je tudi mednarodni doseg sektorja: države članice EU so leta 2024 izvozile kulturne dobrine v skupni vrednosti 56 milijard evrov. Od tega je bilo za 24,5 milijarde evrov oziroma 43,7 % dobrin izvoženih v druge države članice, za 31,5 milijarde evrov oziroma 56,3 % pa na trge zunaj Unije. Vrednost izvoza na trge zunaj EU je bila za kar 42,3 % večja kot leta 2019. Po padcu leta 2020 je izvoz na te trge rasel štiri leta zapored, leta 2024 pa se je v primerjavi z letom 2023 povečal za 21,2 %.[8] Čeprav ti podatki zajemajo le kulturne dobrine in ne celotnega obsega storitev ter digitalnih vsebin, potrjujejo sposobnost KKS za delovanje tako na skupnem evropskem kot na globalnem trgu.

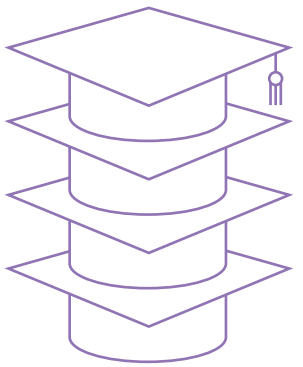
7 Eurostat, *Culture statistics – cultural employment*, podatki zajeti junija 2026, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment.

8 Eurostat, *Culture statistics – international trade in cultural goods*, 2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_international_trade_in_cultural_goods.

Terciarna izobrazba v EU

61,9 %
zaposlenih v kulturi

39,5 %
vseh zaposlenih

Izvoz kulturnih dobrin članic EU

Kulturni prostori so temeljna razvojna infrastruktura

OECD v dokumentu *Space for Culture* poudarja, da kulturnega in kreativnega sektorja ni mogoče vrednotiti zgolj po njegovih neposrednih gospodarskih rezultatih. So pa tudi ti sicer prepričljivi: leta 2020 je sektor v državah OECD predstavljal povprečno 7 % vseh podjetij in ustvaril 2,2 % bruto dodane vrednosti gospodarstva. V nekaterih državah (na primer na Islandiji, v Estoniji in na Finskem) je s kulturnimi in kreativnimi dejavnostmi ter poklici povezano približno vsako dvajseto delovno mesto. V nekaterih večjih mestih (na primer v Londonu, Milanu in Seulu) pa kulturni in kreativni sektor zagotavlja celo več kot vsako deseto delovno mesto.

Kulturni prostori – od muzejev, knjižnic in gledališč do ateljejev, delavnic in glasbenih prizorišč – omogočajo ustvarjanje, dostop do kulture in sodelovanje skupnosti, povečujejo kakovost bivanja ter prispevajo k zdravju, dobremu počutju, vključevanju in družbeni povezanosti. OECD zato dostopnih kulturnih prostorov ne obravnava kot dodatek k razvoju mest in regij, temveč kot tisto infrastrukturo, brez katere ni mogoče ohranjati kulturne produkcije, razvijati občinstev in v celoti izkoristiti razvojnega potenciala KKS.[9]

Leta 2020 je v večjih mestih in prestolnicah držav OECD kulturni sektor zagotavljal vsako deseto delovno mesto.

9 OECD, *Space for Culture: Guidance for cities, developers and creative sectors*, 2023, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/culture,-creative-industries-and-sports/pdf/OECD-project-Space-for-Culture.pdf.

KKS krepi inovacijsko sposobnost celotnega gospodarstva

V dokumentu *Boosting Innovation and Productivity through Cultural and Creative Sectors* OECD kulturni in kreativni sektor opredeljuje tudi kot pomemben del inovacijskega sistema.[10] KKS ustvarja nove izdelke, storitve, procese in poslovne modele, njegove kompetence, zamisli in načini dela pa krepijo inovacijske sposobnosti tudi v številnih drugih dejavnostih.

Pri tem je pomenljiv in nezanemarljiv podatek, da več kot 40 % posameznikov, zaposlenih v kulturnih in kreativnih poklicih, že danes deluje zunaj dejavnosti, ki jih običajno uvrščamo v KKS. Oblikovalci, ustvarjalci in drugi kreativni strokovnjaki tako neposredno sodelujejo pri razvoju zdravstva, proizvodnje, tehnologije, financ in drugih področij.

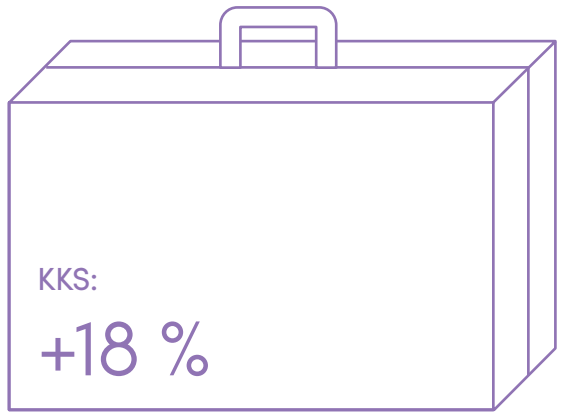
Kreativni sektor je obenem izrazito podjetniški: 99,9 % njegovih podjetij v državah OECD so mikro, mala in srednja podjetja, kar 96,1 % pa jih ima manj kot deset zaposlenih. Ne glede na veliko razpršenost se je v desetletju pred pandemijo število podjetij v KKS povečalo za 18 %, v preostalem gospodarstvu pa za 12 %. Tudi zaposlenost v kulturnih in kreativnih poklicih je rasla hitreje od skupne zaposlenosti, za 13,4 % v primerjavi z 9,1 %. Po močnem udarcu pandemije si je KKS, kot ugotavlja OECD, hitro opomogel. V EU-27 se je zaposlenost v kulturnih in kreativnih poklicih med letoma 2019 in 2022 povečala za 5 %, skupna zaposlenost pa le za 1 %. V številnih državah sta zaposlenost in število podjetij v KKS že presegla predpandemično raven.[11]

10 OECD, *Boosting innovation and productivity through cultural and creative sectors*, 2024, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/culture,-creative-industries-and-sports/pdf/OECD-Project-Boosting-innovation-and-productivity-through-cultural-and-creative-sectors.pdf.

11 Prav tam.

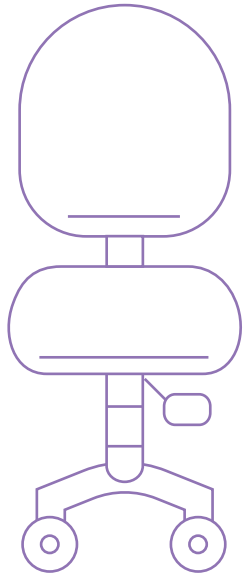
Pri tem je treba še poudariti, da je obravnavanje majhnosti organizacij in razpršenosti sektorja zgolj kot slabosti stereotipno. Prav razvejena in raznovrstna struktura sektorja omogoča njegovo široko vpetost v različna okolja in veliko zmožnost eksperimentiranja. Povedano drugače, KKS prav to omogoča, da deluje kot prostor nastajanja novih zamisli. Še več, tudi umetnost, muzeji in druga manj tržno usmerjena, vendar enako pomembna področja lahko delujejo kot neformalni raziskovalno-razvojni laboratoriji, v katerih se preizkušajo ideje in pristopi, ki pozneje dobijo širšo družbeno ali gospodarsko potrditev. Podpora KKS zato ne sme biti omejena le na kulturno politiko, temveč mora biti horizontalno vključena v vse tiste inovacijske, gospodarske, izobraževalne, prostorske in druge razvojne politike, ki usmerjajo vlaganja v inovativnost, produktivnost in dolgoročno razvojno sposobnost družbe.

Povečanje števila podjetij v desetletju pred pandemijo

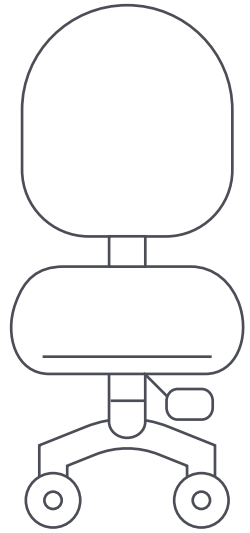

Rast zaposlenosti v desetletju pred pandemijo

Kulturni in kreativni poklici:
+13,4 %

Celotno gospodarstvo:
+9,1 %

Povečanje zaposlenosti v EU-27 med 2019 in 2022

Pogled nazaj: spreminjajoča se vloga kulturnega in kreativnega sektorja

Maja 2020 je izšla *Statistična analiza stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji 2008–2017*, ki so jo pripravili Nika Murovec, Damjan Kavaš in Tjaša Bartolj z Inštituta za ekonomska raziskovanja. Čeprav je bila objavljena v prvih mesecih pandemije covida-19, je raziskovalno delo nastajalo že pred njo. Analiza je pomenila pomembno prelomnico v razumevanju dotlej slabo raziskanega, pogosto podcenjenega kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji, saj je kot prva celovita nacionalna statistična analiza omogočila pregled njegovega obsega, zaposlovanja, gospodarskega pomena, organizacijske strukture in regionalne razporeditve.

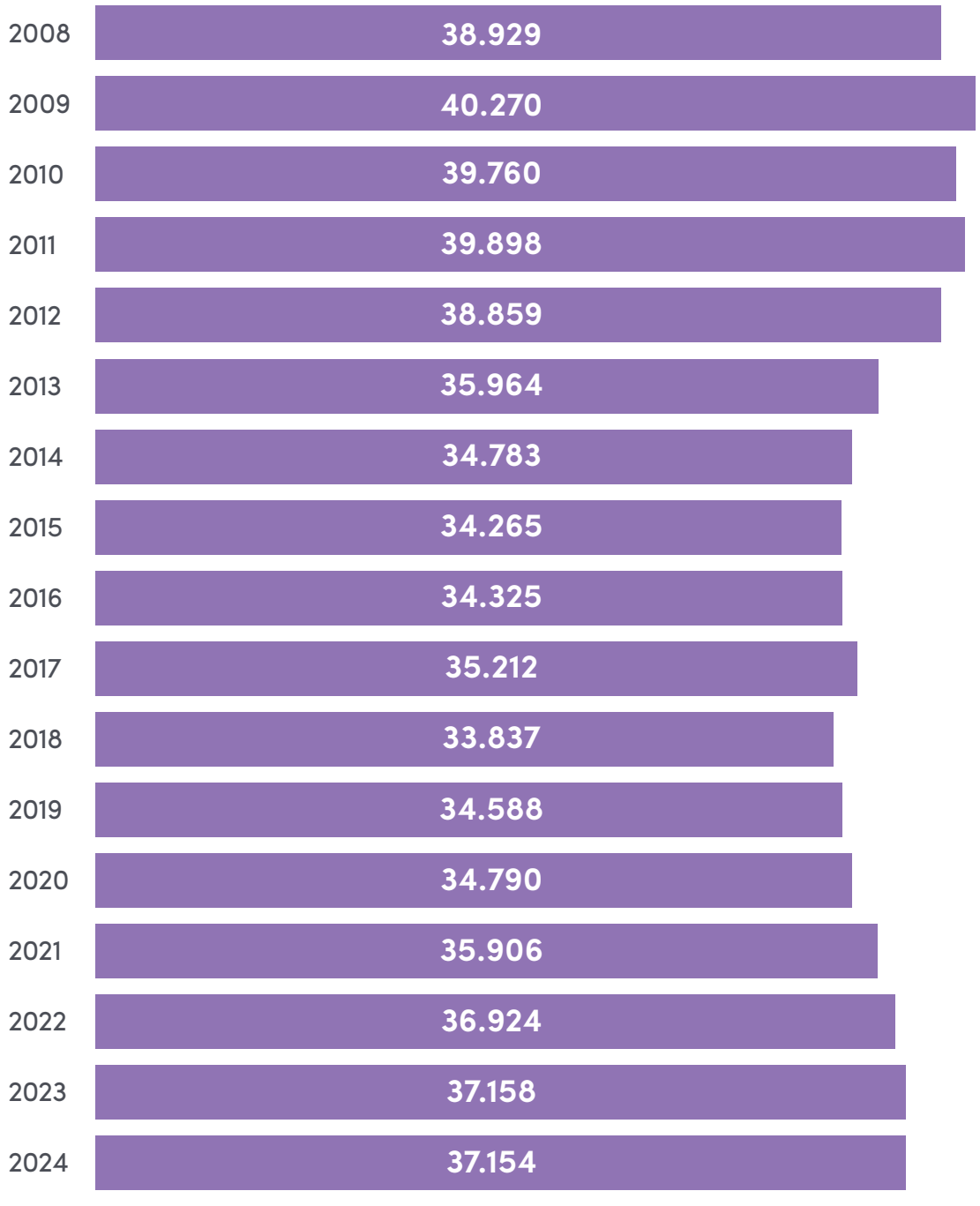
Leta 2026 ji je po naročilu Centra za kreativnost sledila nova analiza z naslovom *Statistična analiza stanja in učinkov kulturnega in kreativnega sektorja (KKS) v Sloveniji v obdobju 2018–2025*, ki sta jo pripravili Meta Arh in Petra Oseli iz podjetja Arhea. Pri povezovanju ugotovitev obeh analiz je treba že na začetku omeniti pomembno metodološko varovalko: rezultatov za obdobji 2008–2017 in 2018–2024 ne smemo samodejno obravnavati kot eno samo neprekinjeno časovnico, saj je bila v novejši analizi opredelitev vključenih dejavnosti in poklicev revidirana in posodobljena z namenom, da bi bolje upoštevala spremembe v sektorju ter povečala primerljivost z Eurostatovim metodološkim okvirom. Med kreativne poklice so bili na primer na novo vključeni menedžerji v kulturi in umetnosti ter programerji računalniških aplikacij, medtem ko so bili kot pretežno nekreativni oziroma vezani na industrijski način dela izločeni tehniki za gradbeništvo in geodezijo ter nekatere obrtne skupine.

Razlikuje se tudi način merjenja: starejša analiza je število zaposlenih preračunavala na podlagi delovnih ur, novejša pa prikazuje število zaposlenih oseb na dan 31. decembra posameznega leta. Spremembe v opredelitvi in načinu statističnega zajema KKS zato omejujejo neposredno primerljivost podatkov in zahtevajo previdnost pri njihovem interpretiranju. Kljub temu publikacija ob jasno navedeni metodološki omejitvi v nadaljevanju vzpostavlja izbrane primerjave. Obe analizi nam skupaj namreč prvič omogočata daljši časovni vpogled v razvoj slovenskega kulturnega in kreativnega sektorja ter odpirata vprašanja, kako so se v tem obdobju spreminjale njegova struktura, vloga in razvojne zmožnosti.

Zmožnost strukturnega redefiniranja kulturnega in kreativnega sektorja

Podatki o številu zaposlenih v kreativnih poklicih od leta 2008 kažejo dve izrazitejši razvojni fazi: razmeroma visoko stabilno raven zaposlenosti do leta 2012, ki ji je sledil upad, in postopno okrevanje po letu 2018. V obdobju 2008–2017 je bilo v kreativnih poklicih povprečno zaposlenih 37.227 oseb, pri čemer je bilo povprečje v prvem delu obdobja, med letoma 2008 in 2012, višje in je znašalo 39.543 zaposlenih, v obdobju 2013–2017 pa 34.910. Rast s 33.837 zaposlenih leta 2018 na 37.154 leta 2024 lahko zato razumemo kot postopno približevanje povprečni ravni zaposlenosti iz obdobja 2008–2012. Leta 2024 je bilo število zaposlenih praktično izenačeno s povprečjem obdobja 2008–2017 – nižje je bilo le za 73 oseb oziroma 0,2 %.

Shema 1: Število zaposlenih v kreativnih poklicih, 2008–2024

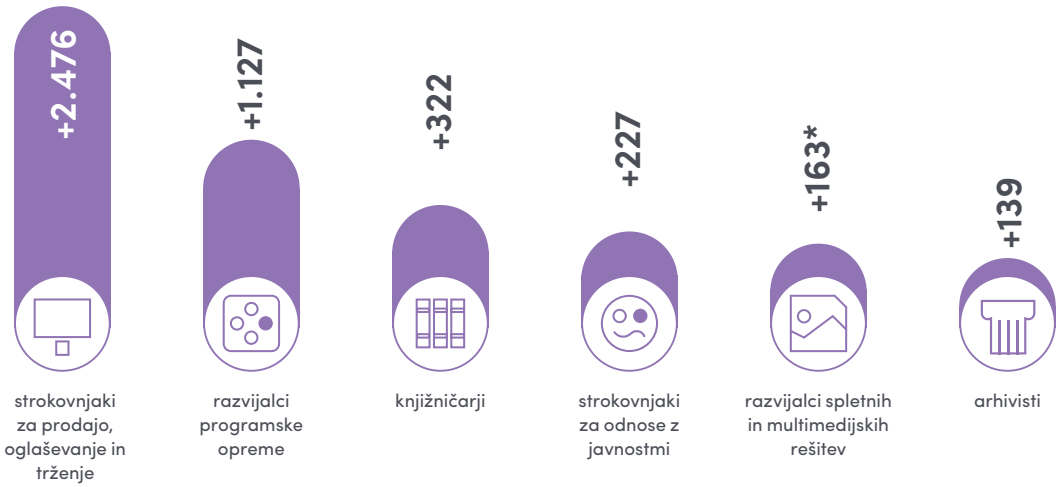

Razvojne dinamike KKS pa ne moremo presojati zgolj po gibanju skupnega števila zaposlenih, temveč predvsem po njegovi sposobnosti, da ob razmeroma stabilnem obsegu spreminja notranjo sestavo in se odziva na kulturne, gospodarske, tehnološke in družbene spremembe.

Podatki za obdobje 2018–2024 kažejo izrazito strukturno preoblikovanje kreativnih poklicev. Število zaposlenih v skupini strokovnjakov se je povečalo za 5.403, njihov delež med vsemi zaposlenimi v kreativnih poklicih pa je narasel s 55 na 65 odstotkov. Rast je pri tem precej skoncentrirana: število strokovnjakov za prodajo, oglaševanje in trženje se je povečalo za 2.892, kar je več kot polovica skupnega povečanja števila strokovnjakov. Poleg poklicev na področjih prodaje, oglaševanja in trženja se krepijo tudi strokovni, digitalni, komunikacijski in storitveni poklici, med njimi arhitekti, grafični in multimedijski oblikovalci, programerji računalniških aplikacij, razvijalci spletnih in multimedijskih rešitev ter strokovnjaki za odnose z javnostmi. Po drugi strani se zmanjšuje število zaposlenih v nekaterih tradicionalnih obrtnih in proizvodnih poklicih. Primerjava obeh analiz tako ne razkriva le rasti ali krčenja sektorja, temveč predvsem spreminjanje razmerij med področji KKS, vrstami znanja in načini dela.

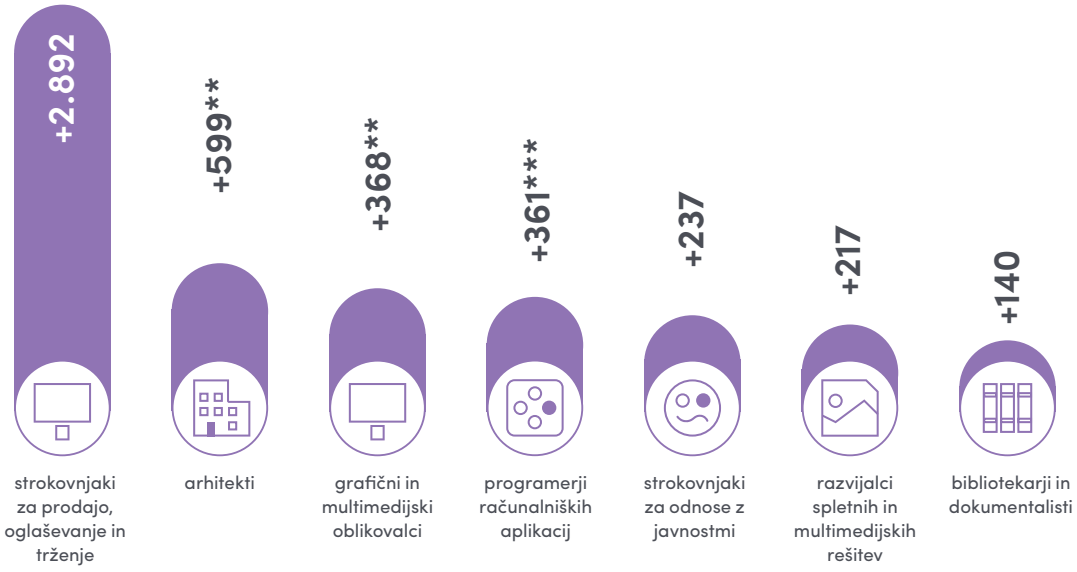
Shema 2: KKS in poklicne preobrazbe: poklici, ki se krepijo (Absolutna sprememba števila zaposlenih)

2008–2017

* 2012–2017

2018–2024

** Pri arhitektih pomeni rast po letu 2018 preobrat po izrazitem padcu v obdobju 2008–2017; pri grafičnih in multimedijskih oblikovalcih pa nadaljevanje okrevanja, ki se je začelo ob koncu obdobja 2008–2017.

*** V novejši analizi so med programerskimi poklici zajeti le programerji računalniških aplikacij (SKP-08 2514), ne pa tudi širši skupini 2512 in 2519, ki sta bili vključeni v starejšo analizo. Rast +361 zato ni neposredno primerljiva z rastjo +1.127 v obdobju 2008–2017.

Podobno kot ugotavlja OECD, se širši pomen KKS v Sloveniji kaže tudi v tem, da kulturne in kreativne kompetence niso omejene zgolj na organizacije, katerih osnovna dejavnost sodi v KKS. Leta 2024 so največji del kreativne ekonomije, 51 %, predstavljali posamezniki, ki opravljajo kreativne poklice v dejavnostih zunaj KKS, njihovo število pa se je od leta 2018 povečalo za 2.258. Pomen sektorja je zato smiselno ocenjevati ne le glede na število zaposlenih v njegovih tradicionalno določenih mejah, temveč tudi glede na razširjenost kulturnih in kreativnih kompetenc zunaj KKS ter njihovo vlogo pri razvoju izdelkov, storitev, organizacij, sistemskih rešitev in družbenih inovacij. Prav sposobnost, da se znanja KKS vključujejo v različna okolja, v njih prevzemajo nove funkcije in odgovarjajo na nastajajoče potrebe, velja za eno temeljnih razvojnih priložnosti sektorja in obenem odpira vedno nove (z)možnosti njegovega delovanja.

Shema 3: Kreativne kompetence v KKS in zunaj njega

Zakaj se je pomembno osredotočati na kulturni in kreativni sektor v Sloveniji?

V času, ko lahko tehnologija skoraj brezmejno množi podobe, besede in zvoke, pomen in vrednost kulture in kreativnosti ne izginjata, temveč se izostrujeta v sposobnosti kritičnega presojanja, povezovanja in zamišljanja možnosti, ki jih še ni. Podatki, ki sledijo, kažejo, da ta sposobnost v Sloveniji ni postranska dejavnost, temveč velja za pomemben razvojni potencial za širšo družbo, za gospodarstvo ter javni prostor delovanja. Toda ta potencial se ne bo uresničil sam po sebi. Zares bo zaživel šele v okolju, ki bo kulturo in kreativnost prepoznalo kot skupno dobrino in enega temeljnih stebrov družbe ter jima kot takima zagotavljalo povezano, kontinuirano podporo, prilagojeno njunim posebnostim.

Velikost kulturnega in kreativnega sektorja

Kulturni in kreativni sektor po svojem obsegu še zdaleč ni marginalno področje slovenske družbe in gospodarstva. Septembra 2025 je v njem delovalo 22.556 aktivnih organizacijskih enot, kar je predstavljalo 9 % vseh organizacijskih enot v Sloveniji. Povedano drugače, približno vsaka enajsta organizacijska enota v Sloveniji je del kulturnega in kreativnega sektorja.

To pomeni, da je delež organizacijskih enot KKS septembra 2025 nekoliko presegal celo delež gradbeništva, ki je predstavljal 8,8 % vseh enot, obenem pa je bil bistveno večji od deležev finančnih in zavarovalniških dejavnosti (1,1 %), proizvodnje električnih naprav (0,2 %) ter avtomobilske (0,1 %) in kemične industrije (0,1 %) – področij, ki so v javnosti pogosto prepoznana kot osrednji oziroma paradni deli slovenskega gospodarstva.

Shema 4: Pravnoorganizacijske oblike registriranih organizacijskih enot v KKS, 2025

Velikost slovenskega KKS pa ne izstopa le v primerjavi z drugimi dejavnostmi v Sloveniji, temveč tudi v evropskem merilu. Če pogled zožimo na podjetja, so po podatkih Eurostata kulturna podjetja leta 2023 v Sloveniji predstavljala 8,9 % vseh podjetij v gospodarstvu, v EU pa 6,4 %.[12] Slovenija se je s tem deležem uvrstila na tretje mesto med državami članicami, za Nizozemsko z 11,0 % in Švedsko z 10,9 %. Sledili sta ji Litva z 8,7 % in Malta z 8,6 %. Delež kulturnih podjetij v Sloveniji je bil tako za 2,5 odstotne točke večji od povprečja EU-27.

Že sama razširjenost KKS v Sloveniji kaže, da ne gre za ozko specializiran sektor, temveč za obsežen, razvejen del slovenskega organizacijskega prostora, ki ga sestavljajo podjetja, zavodi, društva, samozaposleni in druge organizacijske oblike. KKS torej ni majhen sektor z velikimi ambicijami, temveč eden najobsežnejših segmentov slovenskega organizacijsko-podjetniškega prostora, katerega dejanska teža pa v javnih in razvojnih politikah še vedno ni sorazmerna z njegovim obsegom in pomenom.

12 Eurostat, *Culture statistics – cultural enterprises*, preglednica 1: *Key indicators for cultural enterprises, 2023*; podatkovna zbirka sbs_ovw_act, podatki zajeti decembra 2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_enterprises. Podatki za Slovenijo in EU-27 so med seboj metodološko primerljivi, saj izhajajo iz iste Eurostatove podatkovne zbirke, uporabljajo enotno opredelitev kulturnih dejavnosti in se nanašajo na leto 2023. Pri tem je treba poudariti, da Eurostatova kategorija *cultural enterprises* zajema podjetja v tržno usmerjenih kulturnih dejavnostih, vključenih v strukturno poslovno statistiko, ne pa celotnega KKS, zlasti ne javnih zavodov in drugih organizacij, katerih delovanje ni pretežno tržno. Teh rezultatov zato ni mogoče neposredno enačiti s širšimi podatki o slovenskem KKS, predstavljenimi v publikaciji. Enaka omejitev zajema velja za vse nadaljnje prikaze in primerjave, ki temeljijo na teh Eurostatovih podatkih. Isti vir je uporabljen tudi za shemi 5 in 6.

Shema 5: Delež kulturnih podjetij med vsemi podjetji v gospodarstvu po državah EU, 2023

Uvrstitev	Država	Delež kulturnih podjetij
1	Nizozemska	11,0 %
2	Švedska	10,9 %
3	Slovenija	8,9 %
4	Litva	8,7 %
5	Malta	8,6 %
6	Avstrija	8,3 %
7	Francija	7,3 %
8	Finska	7,2 %
9	Estonija	7,1 %
10	Belgija	6,8 %
11	Latvija	6,5 %
11	Madžarska	6,5 %
13	Irska	6,3 %
14	Hrvaška	5,9 %
14	Luksemburg	5,9 %
16	Italija	5,7 %
17	Nemčija	5,6 %
18	Španija	5,5 %
19	Češka	5,4 %
20	Ciper	5,3 %
21	Portugalska	5,2 %
22	Romunija	4,9 %
23	Danska	4,8 %
23	Grčija	4,8 %
25	Poljska	4,3 %
26	Bolgarija	3,2 %
27	Slovaška	3,1 %
Povprečje	EU-27	6,4 %

Prihodki in mednarodna usmerjenost kulturnega in kreativnega sektorja

Leta 2024 so gospodarske družbe, samostojni podjetniki in zadruge v KKS ustvarili približno 2,58 milijarde evrov prihodkov, kar je predstavljalo 1,7 % prihodkov vseh organizacijskih enot v Sloveniji. Ta podatek ne zajema vseh normirancev in drugih fizičnih oseb z dejavnostjo, zato je dejanski obseg prihodkov večji: samo v dejavnostih, ki jih je bilo mogoče zanesljivo vključiti v dodatni izračun, je bilo ugotovljenih še najmanj 155 milijonov evrov prihodkov. Z upoštevanjem teh dodatnih prihodkov se delež KKS približa 1,8 % prihodkov vseh organizacijskih enot v Sloveniji.

Prihodki KKS so med letoma 2018 in 2024 rasli povprečno za 4,8 % letno, kar je nekoliko počasneje od rasti prihodkov vseh organizacijskih enot v Sloveniji – ti so rasli za 6,1 % letno. Nasprotno pa je prodaja KKS na tujih trgih v istem obdobju rasla povprečno za 7,2 % letno, kar je hitreje od 6,2-odstotne povprečne letne rasti prodaje na tujih trgih v celotnem slovenskem gospodarstvu. Leta 2024 je KKS na tujih trgih ustvaril približno 540 milijonov evrov oziroma okoli 21 % svojih skupnih prihodkov. S tem je prispeval 0,9 % vseh prihodkov slovenskega gospodarstva na tujih trgih, medtem ko je njegov delež v vseh prihodkih znašal 1,7 %. Hitra rast prodaje v tujini kaže na krepitev internacionalizacije, njen sedanji obseg pa obenem na še precejšen neizkoriščen potencial, ki bi ga bilo smiselno z usmerjenimi ukrepi dodatno spodbuditi in podpreti.

Tudi evropska primerjava pokaže večplastno sliko. Kot že navedeno, so po podatkih Eurostata podjetja v KKS leta 2023 v Sloveniji predstavljala 8,9 % vseh podjetij, v EU pa 6,4 %. Kljub temu je bil njihov delež v neto prihodkih gospodarstva v Sloveniji z 1,3 % nekoliko manjši od 1,4-odstotnega deleža v EU-27. Ugodnejša je primerjava pri ustvarjeni dodani vrednosti: podjetja v KKS so v Sloveniji prispevala 2,1 % dodane vrednosti gospodarstva, v EU pa 1,9 %.[13] Slovenija ima torej kulturni sektor, ki je številčno izraziteje zastopan kot v EU, njegov prihodkovni delež pa je primerljiv z evropskim. Pri tem je posebej pomenljivo, da delež dodane vrednosti, ki jo ustvarijo podjetja KKS, izraziteje presega njihov prihodkovni delež kot v EU.

Shema 6: Kulturna podjetja v Sloveniji v evropskem kontekstu, 2023

Slovenija	Evropska unija	
8,9 %	6,4 %	Delež kulturnih podjetij med vsemi podjetji Slovenija ima izrazito široko podjetniško bazo KKS.
1,3 %	1,4 %	Delež v neto prihodkih gospodarstva Prihodkovni delež je skoraj enak deležu v EU.
2,1 %	1,9 %	Delež v dodani vrednosti gospodarstva Prispevek k dodani vrednosti je nekoliko večji kot v EU.
1,62	1,36	Razmerje med deležem dodane vrednosti in deležem prihodkov V Sloveniji delež ustvarjene vrednosti izraziteje presega prihodkovni delež kot v EU.

13 Prav tam.

Pri tem je nujno poudariti, da je prihodkovna struktura KKS izrazito raznovrstna. Nekatere dejavnosti izstopajo po absolutnem obsegu, druge po hitrosti rasti, izvozni usmerjenosti ali velikem številu majhnih akterjev. Velikosti in pomena posameznega področja zato ni mogoče presojati samo po absolutnih prihodkih, temveč ju je treba brati v razmerju najmanj treh primerjalnih osi:

obseg – število enot in skupni prihodki;
dinamika – rast ali upad med letoma 2018 in 2024;
mednarodna usmerjenost – delež prihodkov, ustvarjenih na tujih trgih.

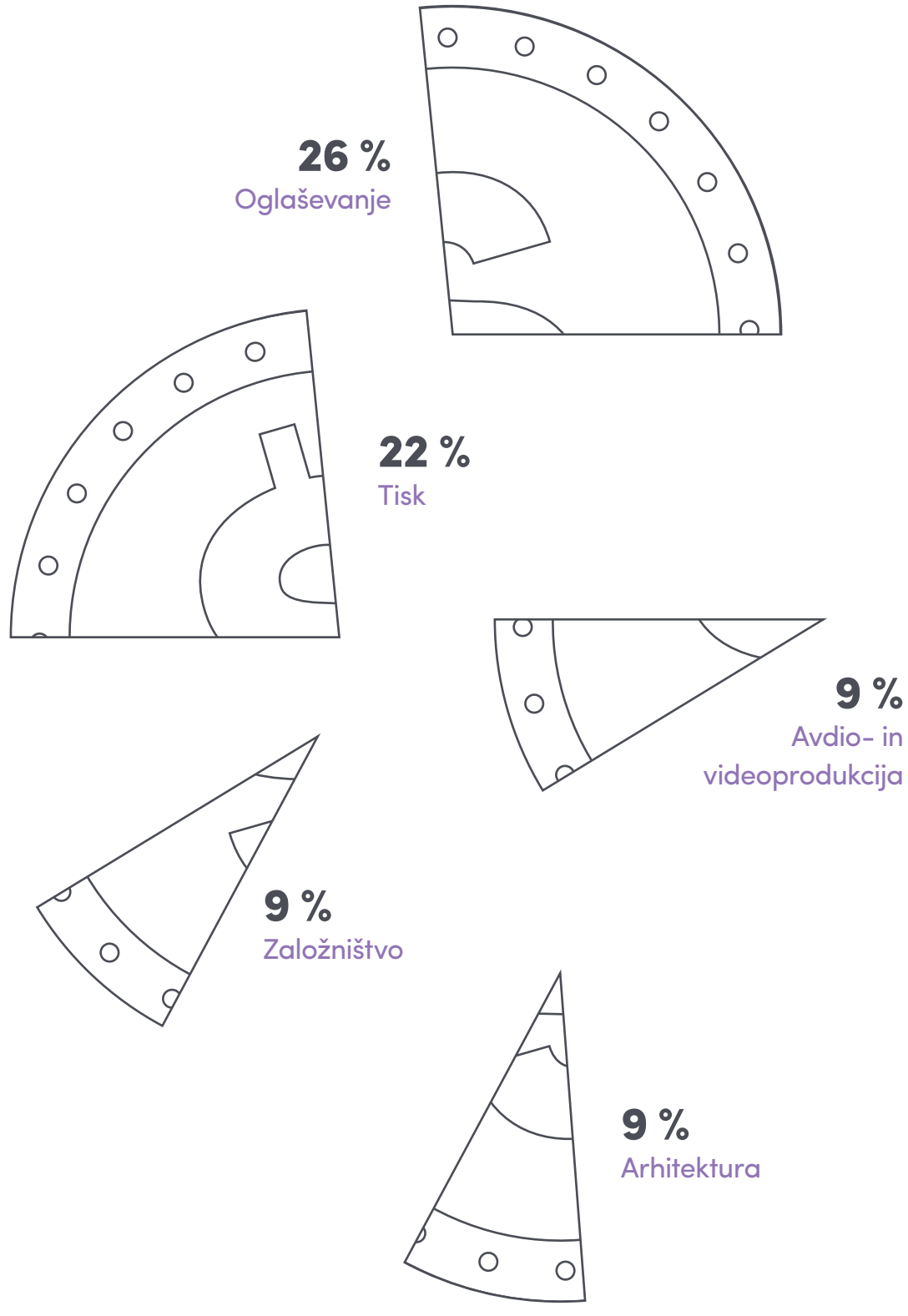
Veliki nosilci prihodkov[14]

Po absolutnem obsegu izrazito izstopata dejavnosti oglaševanje ter tiskanje in reprodukcija posnetih medijev. Oglaševanje je leta 2024 ustvarilo 668 milijonov evrov oziroma 26 % vseh prihodkov KKS, tisk pa 580 milijonov oziroma 22 %. Skupaj sta torej ustvarila skoraj polovico prihodkov sektorja, čeprav sta predstavljala le približno petino vseh aktivnih enot KKS: oglaševanje 14 %, tisk pa 5 %. Pomembna sta tudi za prodajo zunaj Slovenije, saj sta skupaj prispevala približno dve tretjini vseh prihodkov KKS na tujih trgih.

Naslednjo skupino večjih nosilcev sestavljajo avdio- in videoprodukcija, založništvo ter arhitektura. Vsako področje je ustvarilo približno 9 % prihodkov KKS: avdio- in videoprodukcija 242 milijonov evrov, založništvo 228 milijonov evrov, arhitektura pa 235 milijonov evrov. Njihova organizacijska struktura pa je bila zelo različna. Avdio- in videoprodukcija je obsegala 1.866 aktivnih enot, arhitektura 2.257, založništvo pa le 452. Založniški prihodki so bili torej ustvarjeni v bistveno manjšem številu enot, medtem ko sta bili drugi dve področji precej bolj razvejeni.

14 V nadaljevanju se podatki o aktivnih organizacijskih enotah nanašajo na september 2025, finančni kazalniki pa na leto 2024.

Pet področij z največjimi deleži prihodkov slovenskega KKS, 2024

Izrazito mednarodno usmerjene dejavnosti

Med dejavnostmi, pri katerih delež prihodkov na tujih trgih močno presega približno 21-odstotno povprečje KKS, izstopajo proizvodnja glasbil, prevajanje in tolmačenje ter avdio- in videoprodukcija. Gre za dejavnosti zelo različnega obsega, kar kaže, da velika mednarodna usmerjenost ni omejena niti na velike prihodkovne nosilce niti na majhne specializirane nišne dejavnosti.

Najizrazitejši primer je proizvodnja glasbil. Septembra 2025 je na tem področju delovalo le 60 aktivnih enot, ki so leta 2024 ustvarile približno osem milijonov evrov prihodkov. Kar 78 % jih je bilo ustvarjenih na tujih trgih, kar je največji delež med vsemi analiziranimi dejavnostmi. Med letoma 2018 in 2024 so skupni prihodki rasli povprečno za 26,8 % letno, prihodki na tujih trgih pa za 38,6 %. Visoko stopnjo rasti je sicer treba brati v razmerju do zelo majhnega začetnega obsega, saj so skupni prihodki leta 2018 znašali približno 1,9 milijona evrov, prihodki na tujih trgih pa manj kot milijon evrov. Kljub majhni izhodiščni osnovi pomeni takšna rast izrazito in nadvse uspešno povečanje obsega dejavnosti.

Drugačen profil ima dejavnost prevajanje in tolmačenje. Obsegala je 1.388 aktivnih enot, ustvarila pa je 36 milijonov evrov skupnih prihodkov, od tega 17 milijonov oziroma 47 % na tujih trgih. Po mednarodni usmerjenosti se je tako uvrstila takoj za proizvodnjo glasbil, vendar so njeni skupni prihodki v obravnavanem obdobju ostali skoraj nespremenjeni. Dejavnost avdio- in videoprodukcija pa dokazuje, da je mogoče izrazito internacionalizacijo združiti tudi z večjim prihodkovnim obsegom: na tujih trgih je dejavnost ustvarila 34 % svojih prihodkov, kar je bil tretji največji delež med analiziranimi dejavnostmi KKS.

Rastoče dejavnosti

Primerjava dinamik na področjih KKS pokaže različne modele rasti. Poleg že omenjene proizvodnje glasbil izstopa proizvodnja nakita, ki je leta 2024 ustvarila 143 milijonov evrov prihodkov. Čeprav je obsegala le 162 aktivnih enot, so njeni prihodki med letoma 2018 in 2024 rasli povprečno za 14,3 % letno. Tudi njeni prihodki na tujih trgih so hitro rasli, povprečno za 13,6 % letno, vendar je tuja prodaja predstavljala le 8 % vseh prihodkov omenjene dejavnosti. Prihodki od proizvodnje nakita so torej hitro rasli, vendar je dejavnost ostala pretežno vezana na domači trg.

Med večjimi področji po obsegu je najhitreje rasla arhitektura, katere prihodki so se povečevali povprečno za 7,8 % letno, vendar je na tujih trgih ustvarila le 7 % prihodkov. Njena rast je bila zato predvsem – podobno kot proizvodnja nakita – povezana z domačim povpraševanjem. Še izrazitejšo dinamiko pa so izkazovale kulturne in razvedrilne dejavnosti: njihovi prihodki iz letnih poročil so rasli povprečno za 13,5 % letno, prihodki na tujih trgih pa za 30,7 %. Ker je tuja prodaja kljub temu predstavljala približno petino prihodkov, so tudi te dejavnosti večino svojega prihodkovnega obsega še vedno ustvarjale doma.

Poseben primer je oblikovanje – po absolutnih prihodkih ne sodi med največja področja KKS, vendar kaže izrazito podjetniško in razvojno dinamiko. Septembra 2025 je obsegalo 2.369 aktivnih enot oziroma 11 % vseh enot KKS, med letoma 2018 in 2023 pa je pridobilo 727 enot, kar je bil eden največjih neto prirastov v sektorju. Prihodki so med letoma 2018 in 2024 rasli povprečno za 4,2 % letno, še hitreje pa sta rasli bruto dodana vrednost, za 8,6 %, in EBITDA, za 6,6 % letno. EBITDA-marža je leta 2024 dosegla 14,8 % in s tem presegla povprečje KKS in celotnega slovenskega gospodarstva.

Oblikovanje je obenem značilen primer dejavnosti, katerega gospodarskega pomena ni mogoče oceniti samo na podlagi registrirane dejavnosti podjetij. Oblikovalci namreč delujejo v številnih drugih delih gospodarstva, sedanja klasifikacija pa je različne oblikovalske discipline združevala z aranžerstvom in dekoraterstvom. Poklicni podatki kljub temu kažejo krepitev grafičnega in multimedijskega oblikovanja, medtem ko se zmanjšuje predvsem število bolj tradicionalnih podpornih in dekoraterskih poklicev. Področje se torej ne krči, temveč se notranje spreminja, njegov širši prispevek h gospodarstvu pa ostaja v dejavnostnih statistikah precej podcenjen.

Poslovni modeli pod pritiskom strukturnih sprememb

Strukturni upad se najjasneje kaže pri dejavnostih, vezanih na tradicionalne načine prodaje, izdajanja in distribucije vsebin. Trgovina na drobno s kulturnimi dobrinami je septembra 2025 obsegala 235 aktivnih enot, leta 2024 pa je ustvarila 129 milijonov evrov prihodkov. Ti so med letoma 2018 in 2024 padali povprečno za 0,4 % letno, zmanjševalo pa se je tudi število enot. Na tujih trgih je dejavnost ustvarila le 1 % prihodkov, njena mednarodna prodaja pa je upadala povprečno za 23,1 % letno. Po vseh treh primerjalnih oseh gre zato za enega najjasnejših primerov dejavnosti, ki so se znašle pod pritiskom strukturnih sprememb.

Krčenje je opazno tudi v posameznih členih širših tiskarskih in avdiovizualnih področij. Pri izdajanju časopisov so se prihodki zmanjšali za 21,9 milijona evrov, pri distribuciji filmov in videogradiv za 7,6 milijona, pri snemanju in izdajanju zvočnih gradiv ter pri pripravi za tisk pa v obeh primerih za približno 4,7 milijona evrov. Nasprotno je dejavnost drugo tiskanje prihodke povečala za 133 milijonov evrov, širše področje avdio- in videoprodukcije pa je kljub upadu nekaterih posameznih dejavnosti kot celota raslo in ostalo izrazito mednarodno usmerjeno. Strukturne spremembe torej ne pomenijo nujno krčenja celotnih področij, temveč kažejo na prerazporejanje prihodkov od tradicionalnih nosilcev in načinov distribucije k drugim oblikam produkcije in posredovanja vsebin.

Številne, vendar prihodkovno slabše zajete dejavnosti

Največje nesorazmerje med številom enot in prihodki iz letnih poročil je opazno pri kulturnih in razvedrilnih dejavnostih. Predstavljajo 6.765 aktivnih enot oziroma 30 % vseh enot KKS, vendar je bilo za to področje v letnih poročilih za leto 2024 zajetih le okoli 91 milijonov evrov oziroma 4 % vseh tako zajetih prihodkov KKS. Običajne poslovne statistike njihovega dejanskega obsega ne zajamejo v celoti. Pri tem je treba opozoriti, da so normiranci in druge fizične osebe z dejavnostjo na tem področju ustvarili še najmanj 106 milijonov evrov prihodkov. Ob upoštevanju tega podatka se zaznani prihodkovni obseg dejavnosti več kot podvoji.

Previdno je treba brati tudi podatke za fotografijo ter izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje na področju kulture in umetnosti. Skupaj obsegata 2.032 aktivnih enot, vendar sta v letnih poročilih ustvarili le okoli 31 milijonov evrov prihodkov. Za obe dejavnosti je značilna razdrobljena organizacijska struktura: v fotografiji samostojni podjetniki predstavljajo 86 % vseh aktivnih enot, pri kulturnem izobraževanju pa imajo poleg samostojnih izvajalcev pomembno vlogo tudi zavodi.

Majhnih povprečnih prihodkov na enoto zato ni mogoče samodejno enačiti s šibkim gospodarskim pomenom. Povezani so tudi s prevlado manjših izvajalcev, organizacijsko razdrobljenostjo ter dejstvom, da za ožje opredeljena področja ni mogoče zanesljivo izločiti in ovrednotiti vseh prihodkov normirancev in drugih fizičnih oseb z dejavnostjo. Razpoložljivi podatki tako pokažejo predvsem tisti del njihove dejavnosti, ki je zajet v običajnih letnih poročilih.

Primerjava treh osi pokaže, da je gospodarski pomen KKS večplasten. Oglaševanje in tiskanje izstopata po prihodkovnem obsegu, proizvodnja nakita ter kulturne in razvedrilne dejavnosti po hitrosti rasti, arhitektura po kombinaciji velikega obsega in nadpovprečne rasti, oblikovanje pa po podjetniški dinamiki in rasti ustvarjene vrednosti. Tudi internacionalizacija ima dvojno podobo: največ tujih prihodkov ustvarjata velika prihodkovna nosilca, oglaševanje in tiskanje, po deležu prodaje na tujih trgih pa izstopajo proizvodnja glasbil, prevajanje ter avdio- in videoprodukcija. Največji izvozniki torej niso nujno tudi najbolj mednarodno usmerjene dejavnosti. Posamezni tradicionalni načini prodaje in distribucije se medtem izrazito krčijo, številna področja z velikim številom majhnih izvajalcev pa so v običajnih prihodkovnih statistikah zajeta le delno. Celostna slika se zato pokaže šele v hkratnem branju obsega, dinamike, mednarodne usmerjenosti in organizacijske strukture posameznih področij.

Multiplikativni in širši učinki kulturnega in kreativnega sektorja

Prihodki, zaposlenost in bruto dodana vrednost kažejo neposredni gospodarski prispevek KKS, ne povedo pa, kakšne učinke njegova dejavnost ustvarja v drugih delih gospodarstva in družbe. Najnovejša analiza je del teh povezav prvič ovrednotila z multiplikatorjem učinkov, ki meri, kako se povečanje povpraševanja po proizvodih in storitvah posameznega sektorja z naročili njegovim dobaviteljem širi po domačem gospodarstvu.

Izračun kaže, da bi povečanje končnega povpraševanja v vključenih dejavnostih ožjega KKS za en milijon evrov ustvarilo približno 1,58 milijona evrov skupne proizvodnje v gospodarstvu. Poleg začetnega milijona bi torej v drugih dejavnostih nastalo še približno 580.000 evrov dodatne gospodarske aktivnosti. Pri širšem naboru vključenih dejavnosti KKS multiplikator znaša 1,65, kar pomeni približno 11 % večji učinek na skupno proizvodnjo od učinka povprečnega sektorja slovenskega gospodarstva. Multiplikator ožjega KKS je primerljiv z multiplikatorjem turizma, ki znaša okoli 1,5.[15]

15 Pri tem je potrebna določena previdnost. Vrednost 1,58 ni multiplikator celotnega KKS, temveč skupinsko povprečje izbranih dejavnosti ožjega sektorja: tiska, založništva, filma, videa in radiotelevizije, arhitekturne in inženirske dejavnosti ter umetniškega ustvarjanja, uprizoritvenih umetnosti, knjižnic, arhivov in muzejev. Nekatera pomembna področja KKS, med njimi oblikovanje, fotografija, prevajanje, kulturno izobraževanje in proizvodne dejavnosti, v skupinski izračun niso vključena. Pri nekaterih dejavnostih so bili zaradi razpoložljivosti podatkov uporabljeni tudi približki širših agregatov.
Izračun za širši nabor dejavnosti (1,65) dodatno vključuje informacijske storitve ter oglaševanje, raziskovanje trga in odnose z javnostmi. Izračuni temeljijo na podatkih SURS za leto 2020.

Shema 7: Multiplikativni učinek KKS v slovenskem kontekstu

Povprečni sektor slovenskega gospodarstva

Izhodiščna primerjalna vrednost slovenskega gospodarstva

Približna dodatna gospodarska aktivnost ob povečanju povpraševanja za milijon evrov

490.000 EUR

Približen multiplikator

1,49

Turizem

Uveljavljena medsektorska dejavnost z močnimi dobaviteljskimi povezavami

Približna dodatna gospodarska aktivnost ob povečanju povpraševanja za milijon evrov

500.000 EUR

Približen multiplikator

1,50

Širši nabor dejavnosti KKS

Učinek je približno 11 % večji od učinka povprečnega sektorja slovenskega gospodarstva

Približna dodatna gospodarska aktivnost ob povečanju povpraševanja za milijon evrov

650.000 EUR

Približen multiplikator

1,65

Dejavnosti KKS z najmočnejšimi učinki

Založništvo, film, video, RTV ter oglaševanje so posebej močno povezani z drugimi domačimi dejavnostmi

Približna dodatna gospodarska aktivnost ob povečanju povpraševanja za milijon evrov

680.000–820.000 EUR

Približen multiplikator

1,68–1,82

Različne vpetosti v domače gospodarstvo

Največji multiplikator učinkov ima skupina dejavnosti oglaševanja, raziskovanja trga in odnosov z javnostmi, v kateri znaša 1,82. Sledijo filmske, video- in radiotelevizijske dejavnosti z multiplikatorjem 1,69 ter založništvo z 1,68. Ta področja so močno vpeta v mreže domačih dobaviteljev in sodelavcev, zato povečano povpraševanje po njihovih storitvah sproži razmeroma velik obseg naročil tudi drugod v gospodarstvu.

Manjše multiplikatorje dosegajo tisk in reprodukcija posnetih medijev z 1,40, arhitekturna in inženirska dejavnost z 1,37 ter umetniško ustvarjanje, uprizoritvene umetnosti, knjižnice, arhivi in muzeji s približno 1,34. Pomembno: teh razlik ni mogoče razumeti kot lestvico gospodarske, kulturne ali družbene vrednosti. Multiplikator učinkov meri predvsem intenzivnost domačih nabavnih in dobaviteljskih povezav. Delovno intenzivna dejavnost, ki večji del vrednosti ustvari z znanjem in delom ljudi, ima lahko zato razmeroma majhen multiplikator, čeprav ustvarja visoko kulturno, izobraževalno ali družbeno vrednost.

Učinki, ki presegajo dobaviteljske verige

Vhodno-izhodni multiplikator (angl. *input-output multiplier*) zajame predvsem učinke, ki se po domačem gospodarstvu širijo z dobaviteljskimi povezavami. Pomembno pa je poudariti, da se učinki KKS v širše gospodarstvo ne prenašajo samo z naročanjem materialov, tehnologije in storitev, temveč tudi z ljudmi, znanjem, metodami in novimi načini dela. To jasno pokaže tako imenovani model kreativnega tridenta: leta 2024 so kar 51 % slovenske kreativne ekonomije sestavljali vgrajeni ustvarjalci (angl. *embedded creatives*), torej ljudje, ki opravljajo kreativne poklice zunaj dejavnosti KKS. Njihovo število se je od leta 2018 povečalo za 2.258.

Ta podatek je za razumevanje širšega učinka KKS skoraj enako pomemben kot multiplikator 1,58. Kaže, da se ustvarjalne kompetence ne zadržujejo v kulturnih in kreativnih podjetjih, temveč so vključene v proizvodnjo, tehnologijo, trgovino, javne storitve in druge dele gospodarstva. Prav tak pristop zagovarja tudi britanska fundacija za raziskave in inovacije NESTA, ki kreativno ekonomijo obravnava kot povezano celoto ter jo opredeli glede na prisotnost kreativnih poklicev, ne le glede na registrirano glavno dejavnost podjetij.[16]

Širši učinki vključujejo tudi povečanje vrednosti proizvodov in storitev naročnikov, razvoj novih poslovnih modelov, prenos znanja ter spodbujanje tehnoloških, organizacijskih in družbenih inovacij. Oblikovanje lahko na primer poveča uporabnost, dostopnost in tržno vrednost proizvoda, vendar je njegov prispevek težko ločiti od prispevka tehnologije, upravljanja in drugih znanj. Prav zato ti učinki pogosto ostajajo zunaj običajnih gospodarskih statistik, zaradi česar se področjem KKS prehitro pripisuje manjši pomen, kot ga v resnici imajo.

Od gospodarskega učinka do družbene vrednosti

Pomen KKS se torej ne konča pri prihodkih, dobaviteljskih verigah in inovacijah. Njegovi širši učinki vključujejo tudi kakovost življenja, kulturno identiteto, družbeno vključenost in kohezijo, telesno in duševno blaginjo, izobraževanje ter prispevek k okoljski in kulturni trajnosti. Pri tem je uporaben okvir britanskega Sveta za oblikovanje, ki vrednosti oblikovanja ne obravnava več samo gospodarsko, temveč razlikuje med finančnimi, družbenimi, okoljskimi in demokratičnimi učinki: od zmanjševanja tveganj in učinkovitejše uporabe sredstev do večje dostopnosti, vključevanja skupnosti, sodelovanja pri odločanju, zmanjševanja okoljskega odtisa in razvoja regenerativnih rešitev.[17]

Takšno razumevanje je pomembno in uporabno tudi za druga področja KKS. Neprofitne in javno financirane kulturne organizacije niso le strošek na robu tržne kreativne ekonomije. Prav nasprotno: omogočajo

16 Hasan Bakhshi, *A Dynamic Mapping of the UK's Creative Industries* (poročilo), NESTA, 2013, https://www.nesta.org.uk/report/a-dynamic-mapping-of-the-uks-creative-industries.

17 Design Council, *Design Economy: The Design Value Framework*, 2022, https://www.designcouncil.org.uk/resources/the-design-value-framework.

eksperimentiranje, razvoj novih vsebin, prevzemanje tveganj in raziskovanje, iz katerih pozneje črpajo številne tržne dejavnosti. Javno financirani in tržni del KKS zato ne predstavljata dveh ločenih svetov, temveč medsebojno povezan ekosistem talentov, znanja, vsebin in idej.[18]

Pri tem multiplikativnega učinka KKS ni mogoče skrčiti zgolj na izračun, koliko dodatnih evrov v gospodarstvu ustvari posamezen evro povpraševanja. Vrednost 1,58 pokaže pomembno vpetost izbranih dejavnosti KKS v domače dobaviteljske verige, vendar zajame le okrnjen del njihovega celotnega učinka. KKS obenem širi ustvarjalne kompetence v druge dejavnosti, spodbuja inovacije, razvija nove načine sodelovanja ter ustvarja kulturno, družbeno, demokratično in okoljsko vrednost. Njegov širši pomen je zato smiselno razumeti kot razvojno infrastrukturo družbe in gospodarstva, ne zgolj kot seštevek prihodkov posameznih dejavnosti.

Ob tem ostaja odprto temeljno vprašanje, kako tako raznovrstne učinke sploh meriti. Običajni kvantitativni kazalniki razmeroma dobro zajamejo prihodke, zaposlenost in dobaviteljske povezave, precej težje pa spremembe v kakovosti življenja, dostopnosti, družbeni povezanosti, deljenem znanju, kulturnih pomenih, demokratičnem sodelovanju in odnosu do okolja. Ti učinki so pogosto razpršeni, časovno odloženi ter nastajajo zunaj organizacij in dejavnosti, ki so jih spodbudile. Vrednotenje KKS zato ne more temeljiti na eni sami metriki, temveč zahteva povezovanje kvantitativnih in kvalitativnih pristopov, različnih perspektiv in kontekstov ter upoštevanje tudi nenamernih in negativnih posledic. Težava torej ni le v tem, da širših učinkov pogosto ne merimo, temveč tudi v tem, da še nimamo celovitega, splošno sprejetega okvira, s katerim bi jih lahko ovrednotili brez pretiranega poenostavljanja. Razvoj takšnega okvira je nedvomno ena od temeljnih prihodnjih nalog raziskovanja KKS.

18 Glej tudi Nika Murovec in Damjan Kavaš, *Predlog ukrepov za razvoj kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji*, Muzej za arhitekturo in oblikovanje / Center za kreativnost, Ljubljana, 2023, str. 13, 20–21 in 94. Avtorja poudarjata heterogenost KKS, ki povezuje pretežno tržno usmerjena in od javnega financiranja odvisna področja, ter potrebo po krepitvi povezav med posameznimi deli njegovega ekosistema.

Regionalna porazdelitev kulturnega in kreativnega sektorja

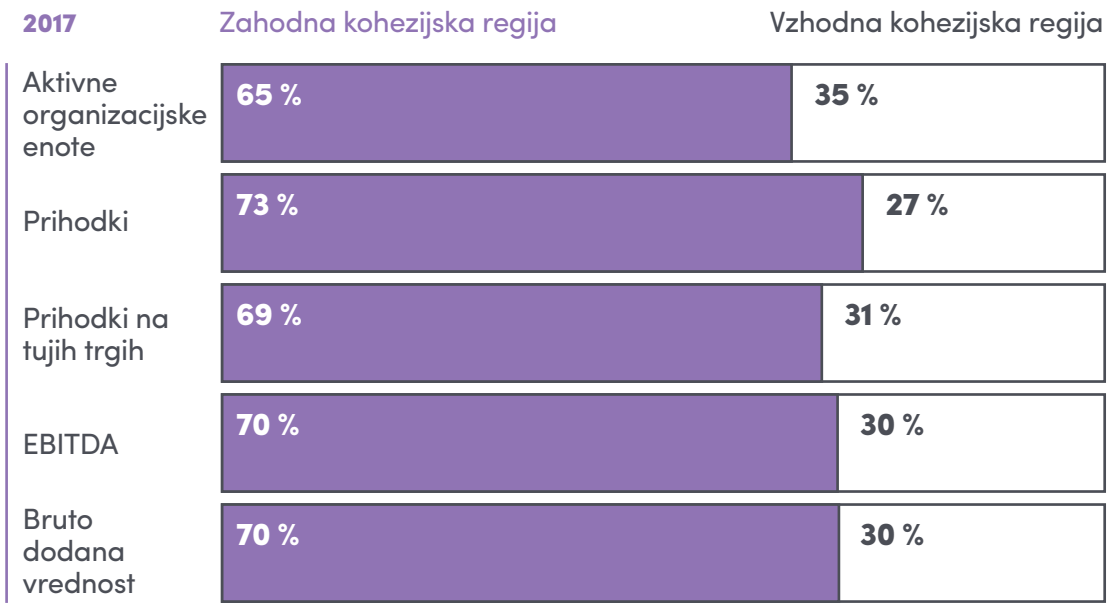
Slovenski KKS tudi v drugem analiziranem obdobju ostaja izrazito regijsko koncentriran. Septembra 2025 je bilo v osrednjeslovenski regiji 45 % vseh aktivnih enot KKS, v celotni Zahodni Sloveniji pa 64 %. Vendar se sama razporeditev enot od zaključka prvega analiziranega obdobja skoraj ni spremenila; tudi leta 2017 je bilo v Zahodni Sloveniji 65 % vseh registriranih organizacijskih enot KKS. Bistveno bolj uravnotežena slika je v novejših podatkih opazna pri gospodarskih rezultatih. Medtem ko je bilo leta 2017 v Zahodni Sloveniji ustvarjenih 73 % prihodkov ter po 70 % EBITDA in bruto dodane vrednosti KKS, so bili ti kazalniki leta 2024 med kohezijskima regijama razporejeni precej bolj uravnoteženo. Zaradi delno spremenjenega zajema in nabora dejavnosti primerjava ne predstavlja popolnoma enotne časovne vrste, vendar nakazuje, da se regionalni razkorak zmanjšuje predvsem pri ustvarjenih gospodarskih učinkih, manj pa pri številu enot.

Delež Vzhodne Slovenije se je pri prihodkih povečal s 27 % na 34 %, pri prihodkih na tujih trgih z 31 % na 39 %, pri bruto dodani vrednosti s 30 % na 37 %, pri EBITDA pa kar s 30 % na 41 %. V Vzhodni Sloveniji je bilo septembra 2025 36 % vseh aktivnih enot KKS, leta 2024 pa je bilo v njej ustvarjenih 41 % EBITDA in 39 % vseh prihodkov KKS na tujih trgih.

Podobno sliko kaže bruto dodana vrednost na zaposlenega. V KKS je leta 2024 v Vzhodni Sloveniji znašala približno 57.400 evrov, v Zahodni pa okoli 56.200 evrov. Vzhodna Slovenija torej kljub bistveno manjšemu številu enot po ustvarjeni vrednosti na zaposlenega ne zaostaja, temveč Zahodno Slovenijo celo nekoliko presega.

Navedeno pa še ne pomeni, da je bila regionalna koncentracija odpravljena. Osrednjeslovenska regija še vedno združuje 45 % aktivnih enot KKS ter ustvarja 58 % prihodkov, 54 % prihodkov na tujih trgih, približno polovico EBITDA in 53 % bruto dodane vrednosti sektorja. Toda njena prevlada je pri kazalnikih ustvarjene vrednosti in poslovne uspešnosti manj izrazita kot pri številu enot in prihodkih.

Shema 8: Regionalna porazdelitev KKS ob zaključku obeh analiziranih obdobij[19]

19 Pri organizacijskih enotah sta primerjana registrska podatka za leto 2017 in september 2025, pri finančnih kazalnikih pa podatki iz letnih poročil za leti 2017 in 2024. Zaradi sprememb v obsegu vključenih dejavnosti primerjava ne predstavlja popolnoma enotne časovne vrste, temveč kaže smer regionalnih premikov.

Savinjska regija kot izrazitejše razvojno središče

Daljša časovna perspektiva kaže, da premik ni nastal šele v zadnjih letih. Že prva analiza je ugotovila, da so se med letoma 2008 in 2017 prihodki KKS v absolutnem znesku najbolj povečali v gorenjski in savinjski regiji, medtem ko je osrednjeslovenska regija kljub svoji veliki koncentraciji kazala znake stagnacije. V najnovejših podatkih še dodatno izstopa savinjska regija. Z okoli 9 % aktivnih enot KKS je leta 2024 ustvarila:

16 % bruto dodane vrednosti KKS,
15 % EBITDA,
18 % prihodkov KKS na tujih trgih.

Obenem je s približno 67.500 evri dosegla največjo bruto dodano vrednost na zaposlenega med slovenskimi regijami in presegla povprečje vseh gospodarskih dejavnosti v regiji. Savinjska regija je tako najjasnejši primer, da se lahko zunaj osrednjeslovenske koncentracije razvije gospodarsko učinkovito, mednarodno usmerjeno regionalno središče KKS.

Različne regionalne specializacije

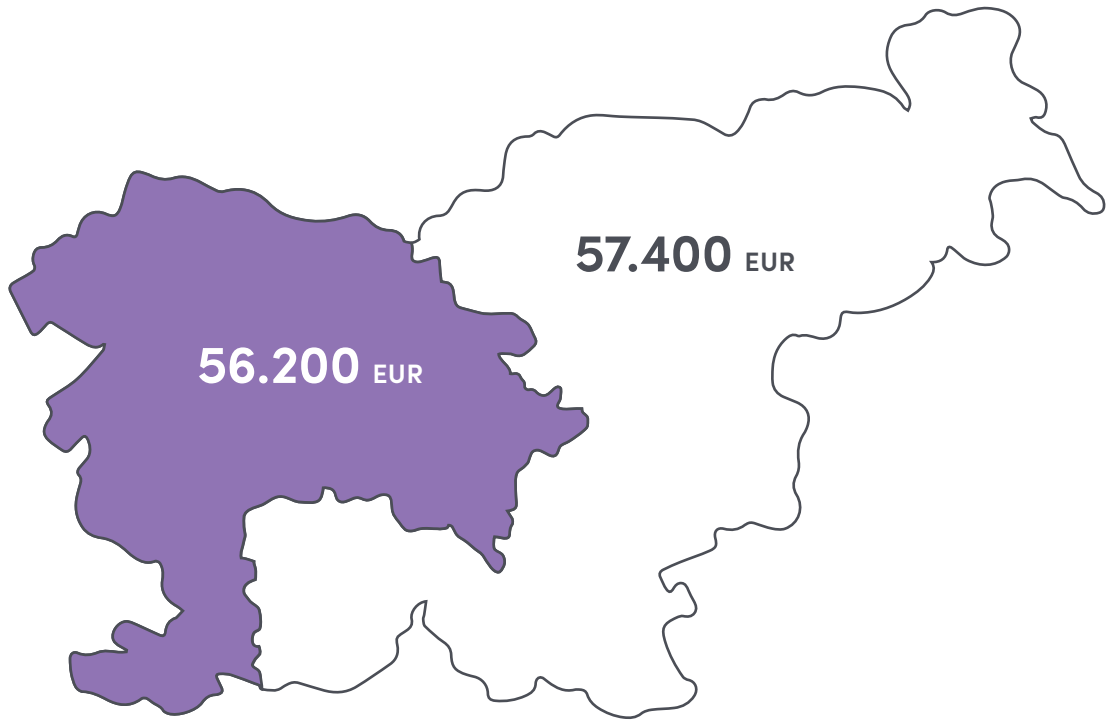
Pri tem je pomembno poudariti, da bolj uravnotežen regionalni razvoj ne pomeni, da se morajo v vseh regijah razvijati enake strukture KKS. Založništvo, arhitektura, avdiovizualna produkcija ter kulturne in razvedrilne dejavnosti ostajajo močneje skoncentrirani v Zahodni Sloveniji. Oblikovanje, oglaševanje ter prevajanje in tolmačenje so razporejeni podobno kot KKS v celoti: 64–65 % njegovih enot je v Zahodni in 35–36 % v Vzhodni Sloveniji. Nasprotno je v Vzhodni Sloveniji 72 % vseh enot za proizvodnjo glasbil, razmeroma uravnoteženo pa so razporejene tudi dejavnosti, kot so tisk, kulturno izobraževanje, fotografija, radijske in televizijske dejavnosti ter knjižnice, arhivi in muzeji.

Regionalna in nacionalna politika zato ne bi smela temeljiti na preslikovanju osrednjeslovenskega modela v druge dele države, temveč na prepoznavanju in povezovanju obstoječih regionalnih specializacij, znanj, institucij in produkcijskih zmogljivosti.

Dani kazalniki torej še nakazujejo,[20] da Vzhodna Slovenija danes z razmeroma manjšim številom enot ustvari večji delež prihodkov na tujih trgih, EBITDA in bruto dodane vrednosti kot ob zaključku prvega analiziranega obdobja. Podpora regionalnemu razvoju KKS zato ni le kompenzacijski ukrep za območja zunaj prestolnice, temveč naložba v zmogljivosti, ki že izkazujejo merljive gospodarske rezultate in razvojni potencial. Rezultati obenem odpirajo vprašanje, ali je sedanje prednostno usmerjanje podpor zgolj v Vzhodno kohezijsko regijo še vedno popolnoma ustrezno. Smiselno bi bilo sistem podpore postopno preoblikovati tako, da bi bil bolj uravnotežen in prilagojen dejanskim potrebam posameznih okolij, pri čemer bi enakovredno prepoznaval in podpiral razvojni potencial deležnikov v obeh kohezijskih regijah.

20 Pomembno: kljub povečanim strukturnim ukrepom, vezanim na vzhodno regijo, v zadnjih dveh obdobjih razpoložljivi podatki ne omogočajo neposrednega dokaza, da je zmanjševanje razlik posledica posameznih državnih ali kohezijskih ukrepov, saj analiza ne povezuje prejemnikov podpor z njihovimi poznejšimi gospodarskimi rezultati. Poleg tega se je med analizama deloma spremenil obseg vključenih dejavnosti; zlasti najnovejša analiza ne vključuje računalniškega programiranja, ki je bilo v prvi analizi pomembno, izrazito mednarodno usmerjeno področje.

Bruto dodana vrednost na zaposlenega

Učinki kulturnega in kreativnega sektorja: od ustvarjanja znanja in inovacij do širših družbenih vplivov

John Ruskin je že v 19. stoletju poudarjal, da je ljudi treba učiti gledati. Pozorno opazovanje zanj ni bilo le umetniška veščina, temveč vaja v natančnosti, skromnosti in odgovornosti do resničnosti. Ta misel dobro opiše enega od učinkov kulturnega in kreativnega sektorja, ki ga statistika težko zajame: KKS ne ustvarja le vsebin, izdelkov in storitev, temveč tudi načine, kako družba zaznava probleme, presoja informacije in si zamišlja mogoče rešitve. V okolju, nasičenem s podobami, algoritmi in informacijami, so takšne zmožnosti pomembne tako za inoviranje kot za demokratično in okoljsko odgovorno odločanje. V nadaljevanju zato učinke KKS obravnavamo z upoštevanjem dveh povezanih vidikov: pogojev, v katerih nastajajo ustvarjalno znanje in inovacije, ter sposobnosti kulturnih in kreativnih praks, da razkrivajo soodvisnost družbenih, tehnoloških in okoljskih sistemov.

Tvorjenje ekosistema podpore za procese ustvarjanja

UMAR v publikaciji *Kakovost življenja v Sloveniji: Poročilo o razvoju 2026* med osrednjimi razvojnimi nalogami Slovenije navaja prehod v razvojni model, ki temelji na ustvarjanju, širjenju in uporabi znanja, ter prehod v krožno gospodarstvo z majhnim ogljičnim odtisom. Pri tem opozarja na majhno produktivnost, premajhne investicije podjetij v inovacije in neoprijemljivi kapital, zaostajanje pri digitalizaciji ter omejitve, povezane z razvojem človeškega in ustvarjalnega kapitala. Med njimi poročilo navaja:

- pomanjkanje ustreznih kadrov,
- premajhen poudarek na ustvarjalnosti ter
- nezadosten razvoj znanj in kompetenc prihodnosti.

Pomembna ugotovitev poročila je, da tehnološka modernizacija sama po sebi ne zadošča. Za uspešen prehod na inovacijsko podprt model rasti je treba tehnološko modernizacijo nadgraditi z netehnološkimi inovacijami, vlaganji v kadre in organizacijske dejavnike ter ustvarjanjem varnega okolja za eksperimentiranje, soustvarjanje, deljenje znanja in večdisciplinarnost. Razvojni preboj zato ni odvisen le od uvajanja novih tehnologij, temveč tudi od sposobnosti razvijanja novih proizvodov, storitev in poslovnih modelov ter pretvarjanja znanja v nove ideje, rešitve in inovacije.[21]

21 UMAR, *Kakovost življenja v Sloveniji: Poročilo o razvoju 2026*, Ljubljana 2026, zlasti str. 15–27, 54–58, 98, 142 in 143, https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2026/slovenski/POR_2026_2.pdf.

Do podobnih ugotovitev prihaja tudi analiza kadrovskih potreb slovenskega gospodarstva in družbe, ki jo je vodila Tjaša Redek z Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani. Slovenija je leta 2023 v povprečju ustvarila približno 63.000 evrov dodane vrednosti na zaposlenega, Nemčija 81.000, Avstrija pa 94.000 evrov. Analiza ugotavlja, da v Sloveniji premajhen del rasti dodane vrednosti izhaja iz dejavnikov znanja ter da bi moral prihodnji razvoj manj temeljiti na stroškovnih prednostih in bolj na povezovanju znanja, tehnologije in trajnosti. Povezava med manjšo rutinskostjo opravil in večjo dodano vrednostjo pri tem kaže, da za razvojni preboj niso pomembni le strokovnjaki za informacijsko tehnologijo in tehnične vede. Pomemben je širši nabor poklicev, ki ustvarjajo raziskovalni, organizacijski in intelektualni kapital, med njimi tudi arhitekti, prostorski načrtovalci in oblikovalci.[22]

Takšne zmožnosti pa ne nastanejo spontano in jih ni mogoče razvijati le v podjetjih. Nastajajo v širšem spletu izobraževalnih, raziskovalnih, kulturnih in podpornih okolij. Pri tem imajo pomembno vlogo predvsem izobraževalna okolja na področjih umetnosti, oblikovanja in drugih kreativnih disciplin, saj sistematično razvijajo pozorno opazovanje, kritično presojo, domišljijo ter sposobnost dela v negotovih razmerah. Ateljejsko in studijsko delo, načrtovanje, izdelovanje ter kritiška razprava ne pomenijo le pridobivanja tehničnih spretnosti, temveč učenje, kako zamisel oblikovati, jo materialno preveriti, utemeljiti in primerjati z drugačnimi pogledi.[23] Ruskinova zahteva po učenju gledanja se tu pokaže kot razvojna kompetenca: kot sposobnost opaziti tisto, kar pri rutinskem izvajanju nalog ostane neopaženo.

22 Tjaša Redek, *Analiza pomanjkanja kadrov za potrebe slovenskega gospodarstva in družbe: Kadri za visoko-produktivno, inovativno gospodarstvo in dvojni prehod v digitalno in zeleno družbo*, predstavitev rezultatov ciljnega raziskovalnega projekta V5-24020, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, [2026], drsnice 12–15, neobjavljeno predstavitveno gradivo. Podatki o projektu: https://www.ef.uni-lj.si/raziskovanje/raziskave/analiza-pomanjkanja-kadrov-za-potrebe-slovenskega-gospodarstva-in-druzbe-kadri-za-visoko-produktivno-inovativno-gospodarstvo-in-dvojni-prehod-v-digitalno-in-zeleno-druzbo.

23 Lefteris Heretakis, The Quiet Elimination of Art and Design Education: Why Creativity Stands Between Humanity and the Robotisation of Society, *Medium*, 8. junij 2026, https://heretakis.medium.com/the-quiet-elimination-of-art-and-design-education-why-creativity-stands-between-humanity-and-the-5a605f47f6a2?postPublishedType=repub.

Pri tem je pomembno tudi več kot sto let staro opozorilo šole Bauhaus, da tehnološki napredek brez kulturnega razvoja ustvarja neravnotežje. Akademije in fakultete za umetnost in oblikovanje so zato pomemben del razvojne družbene infrastrukture, saj ohranjajo institucionalne prostore, v katerih je mogoče eksperimentirati ter tehnološki razvoj povezovati s kulturnimi, etičnimi in človeškimi vrednotami.[24]

Podatki za Univerzo v Ljubljani in Univerzo v Mariboru pri tem ne kažejo enoznačnega upada zanimanja za umetniške programe, kažejo pa širši opozorilni razkorak, ki ga ne bi smeli spregledati. Med letoma 2020 in 2024 je na analiziranih programih, povezanih s kulturnimi in kreativnimi sektorji, diplomiralo 7.047 študentov. Število diplomantov je v analiziranem obdobju raslo povprečno za 4,7 % letno, medtem ko se je vpis zmanjševal za 2,6 % letno.[25] Zmanjševanja vpisa v programe, povezane s KKS, zato ne bi smeli razumeti le kot vprašanje prihodnjega dotoka kadrov v sektor, temveč predvsem kot opozorilo pred morebitnim krčenjem institucionalnih okolij, namenjenih razvoju neodvisnega mišljenja, kritične percepcije, ustvarjalne presoje in sposobnosti zamišljanja alternativ.

24 Prav tam. Akademije in fakultete so tu navedene zaradi njihove posebne vloge pri sistematičnem razvijanju ustvarjalnih kompetenc, vendar razvojna družbena infrastruktura KKS ni omejena nanje. Pomemben del te infrastrukture so tudi muzeji, druge kulturne ustanove in organizacije podpornega okolja KKS. Glej tudi OECD, *Space for Culture: Guidance for Cities, Developers and Creative Sectors*, 2023, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/culture,-creative-industries-and-sports/pdf/OECD-project-Space-for-Culture.pdf.

25 Med redkimi izjemami je bila rast vpisa opazna na UL AG, na programih Filmsko in televizijsko ustvarjanje ter Gledališka režija na UL AGRFT, na multimedijskih programih na UL FE in UL FRI ter pri novinarstvu na UL FDV. Na UM je raslo tudi zanimanje za komunikacijske programe.

Seveda pa se dejanski prehod v razvojni model, ki temelji na ustvarjanju, širjenju in uporabi znanja, ne bo zgodil zgolj z razglasitvijo novega razvojnega cilja ali pričakovanjem, da bodo posamezniki in organizacije ob nespremenjenih sredstvih nenehno povečevali obseg produkcije. Prejšnja poglavja so pokazala, da se učinki KKS širijo v druge dele gospodarstva in družbe; ti učinki pa lahko nastanejo le, če obstaja kontinuiteta med izobraževanjem, raziskovanjem, razvojem zamisli, produkcijo in njihovo uporabo v raznovrstnih okoljih. Ustvarjalni procesi potrebujejo čas, znanje, sodelovanje, ustrezno infrastrukturo in možnost, da se zamisli preizkusijo, dopolnijo ali tudi opustijo.

Posamezni, med seboj nepovezani finančni instrumenti zato ne zadostujejo. Potreben je povezan ekosistem podpore, ki upošteva različne razvojne faze ter KKS načrtno povezuje z raziskovanjem, gospodarstvom, tehnologijo, nevladnim sektorjem in javnimi politikami. Podpora ne sme biti namenjena samo vnaprej določenim rezultatom in že potrjenim poslovnim modelom, temveč tudi fazam, v katerih težava, smer raziskovanja ali končna rešitev še ni popolnoma opredeljena.

Takšno razumevanje spreminja tudi položaj KKS v razvojnih politikah. Kulturni in kreativni sektor ni le izvajalec, ki ga v razvoj vključimo, ko je treba zamisel predstaviti, vizualizirati ali tržno nadgraditi. Znanja iz tega sektorja so posebej pomembna že pri prepoznavanju težav, povezovanju različnih perspektiv in oblikovanju smeri delovanja. Naloga politik je zato predvsem zmanjševati prekinitve med posameznimi fazami ustvarjalnega procesa ter omogočiti, da se znanje, razvito v KKS, prenaša v širše družbeno in gospodarsko okolje.

Primer dobre prakse

Francija: KKS kot del nacionalne inovacijske in razvojne politike

Francija je leta 2021 začela izvajati petletno Strategijo pospeševanja kulturnih in kreativnih industrij, za katero je bilo v okviru četrtega Programa naložb v prihodnost (PIA 4) v obdobju 2021–2025 namenjenih 400 milijonov evrov. Podobno kot v Sloveniji tudi v Franciji KKS ni marginalni del gospodarstva: leta 2023 so kulturna podjetja predstavljala 7,3 % vseh podjetij v francoskem gospodarstvu, v Franciji pa je delovalo kar 18 % vseh kulturnih podjetij v Evropski uniji. Tudi po svoji strukturi je francoski sektor podoben slovenskemu: zanj je značilno veliko število samozaposlenih ter mikro in malih organizacijskih enot, ki imajo otežen dostop do kapitala, njihovi razvojni cikli pa so pogosto dolgi in negotovi. Ob pripravi strategije so obenem prepoznali, da so globalne digitalne platforme temeljito spremenile načine ustvarjanja in distribucije vsebin, dostop do občinstev ter upravljanje podatkov in prihodkov. Francija je zato presodila, da sektor teh strukturnih sprememb ne more obvladovati zgolj s klasičnimi kulturnimi subvencijami.

Francija: **80 mio EUR povprečno na leto (2021–2025)** (1,8 % letnega proračuna ministrstva za kulturo, 2025)

62 zelenih projektov

25 nosilcev regionalnih vozlišč

120+ prejemnikov mednarodne podpore

Širši gospodarski kazalniki

+9,4 % zaposlenosti v kulturnem sektorju (2024 glede na 2023)

+1,6 % realne dodane vrednosti v kulturnem sektorju (2023)

+8 % realnega obsega tržnih kulturnih dejavnosti (2024 glede na 2019)

Strategija pospeševanja kulturnih in kreativnih industrij je nastala po posvetovanju z več kot 700 predstavniki sektorja, javnih institucij in drugih deležnikov ter je bila oblikovana kot povezan načrt 19 ukrepov, razporejenih v pet vsebinskih sklopov:

1. okrepiti odpornost in konkurenčnost podjetij,
2. pospešiti digitalno preobrazbo,
3. povečati mednarodno prisotnost,
4. vključiti KKS v razvoj regij ter
5. sektor postaviti med nosilce družbene in ekološke odgovornosti.

Posamezni instrumenti so obenem razporejeni vzdolž celotne razvojne poti: od raziskovanja, usposabljanja, razvoja novih kompetenc, financiranja zgodnjih poskusov in prototipov do posojil, kapitalskih vlaganj, preverjanja rešitev na trgu in podpore pri vstopu v mednarodno okolje.

Teritorialna vozlišča pri tem povezujejo kulturna podjetja, ustanove, društva, izobraževalne in raziskovalne organizacije ter lokalne oblasti, ukrepi za zeleni prehod pa hkrati povezujejo razvoj rešitev, merjenje okoljskih vplivov in usposabljanje zaposlenih. Neposredni upravičenci tako niso le zagonska ter mala in srednja podjetja, temveč podjetja vseh velikosti, javne kulturne ustanove, dovolj strukturirana društva ter – pri skupnih razvojnih projektih – raziskovalne in izobraževalne ustanove ter lokalne skupnosti. Projekti morajo praviloma izkazovati tehnološko, uporabniško, organizacijsko ali poslovno inovacijo oziroma preizkušati nove pristope k trajnostnemu razvoju, sistematično pa se spodbuja tudi njihovo javno ali zasebno sofinanciranje.

V pregledanih javno dostopnih virih celovita evalvacija, ki bi omogočila neposredno presojo dolgoročnih učinkov strategije, še ni objavljena, podatki o izvajanju pa kažejo, da so se novi podporni mehanizmi dejansko uveljavili v praksi. Dva razpisa za zeleni prehod sta podprla skupaj 62 projektov, pri vzpostavljanju regionalnih vozlišč je bilo izbranih 25 nosilcev, v programe mednarodnega razvoja pa je bilo vključenih več kot 120 podjetij in drugih prejemnikov podpore.

Spodbudni so tudi širši gospodarski kazalniki. Leta 2024 se je kulturna zaposlenost v Franciji v primerjavi z letom prej povečala za 109.200 oseb oziroma 9,4 %, kar je bila druga največja rast med državami Evropske unije. Leta 2023 se je kulturna dodana vrednost realno povečala za 1,6 %, nekoliko bolj kot v celotnem francoskem gospodarstvu, kjer je rast znašala 1,4 %. Rast se je nadaljevala tudi leta 2024, ko so se prihodki tržnih kulturnih dejavnosti nominalno povečali za 2 %; najhitreje so rasli prihodki uprizoritvenih dejavnosti, za 10 %, in kulturne dediščine, za 9 %. Obseg dejavnosti tržnega dela kulturnega sektorja je bil leta 2024 realno za 8 % večji kot leta 2019 in je predpandemično raven presegel že tretje leto zapored. Čeprav teh sprememb še ni mogoče v celoti pripisati strategiji, podatki kažejo, da se je načrtno vzpostavljeni sistem podpore razširil med različne skupine upravičencev, sektor pa je po pandemičnem šoku ponovno dosegel rast zaposlenosti, ustvarjene vrednosti in prihodkov.

Pri tem ne smemo spregledati, da 400 milijonov evrov v makroekonomskem merilu predstavlja zelo majhen delež francoskega BDP. Preračunano na celotno petletno obdobje je to v povprečju pomenilo 80 milijonov evrov letno, kar je ustrezalo približno 1,8 % proračuna francoskega ministrstva za kulturo za leto 2025. Kljub razmeroma majhnemu obsegu pomen vložka ni bil v sami vrednosti sredstev, temveč predvsem v tem, da je država za KKS vzpostavila povezan večleten instrument podpore raziskovanju, inovacijam, internacionalizaciji ter digitalnemu in ekološkemu prehodu.

Viri:
Eurostat, Culture statistics – cultural enterprises, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_enterprises.
Ministère de la Culture, Le budget du ministère de la Culture (proračun za leto 2025: 4,45 milijarde evrov). https://www.culture.gouv.fr/dossiers/le-budget-du-ministere-de-la-culture.
Ministère de la Culture, Soutenir les Alternatives vertes, https://www.culture.gouv.fr/Aides-demarches/Appels-a-projets-partenaires/Appel-a-projets-France-2030-Alternatives-vertes-2.
Ministère de la Culture, Stratégie d'accélération des industries culturelles et créatives. https://www.culture.gouv.fr/thematiques/industries-culturelles-et-creatives/strategie-d-acceleration-des-industries-culturelles-et-creatives.
National Acceleration Strategy for Innovation »French Cultural and Creative Industries (CCI)«. https://stip.oecd.org/stip/interactive-dashboards/policy-initiatives/2025%2Fdata%2FpolicyInitiatives%2F200002709.
Nicolas Pietrzyk, Le poids économique direct de la culture en 2023, zbirka Culture chiffres, št. 2025-2, Département des études, de la prospective et des statistiques, Ministère de la Culture, oktober 2025. https://www.culture.gouv.fr/espace-documentation/statistiques-ministerielles-de-la-culture2/publications/collections-de-synthese/culture-chiffres-2007-2026/le-poids-economique-direct-de-la-culture-en-2023-cc-2025-2.
Stratégie nationale: industries culturelles et créatives: Appel à manifestation d'intérêt pour les accélérateurs »Architecture de demain« et »Transition environnementale des entreprises culturelles«. https://www.bpifrance.fr/download/media-file/84256.
Yann Nicolas in Louis-Marie Ninnin, Analyse conjoncturelle du chiffre d'affaires de la culture au 4e trimestre 2024, Note de conjoncture, št. 2025-2, Département des études, de la prospective et des statistiques, Ministère de la Culture, april 2025. https://www.culture.gouv.fr/espace-documentation/statistiques-ministerielles-de-la-culture2/publications/collections-de-synthese/note-de-conjoncture/analyse-conjoncturelle-du-chiffre-d-affaires-de-la-culture-au-4e-trimestre-2024.

KKS kot katalizator razumevanja soodvisnosti

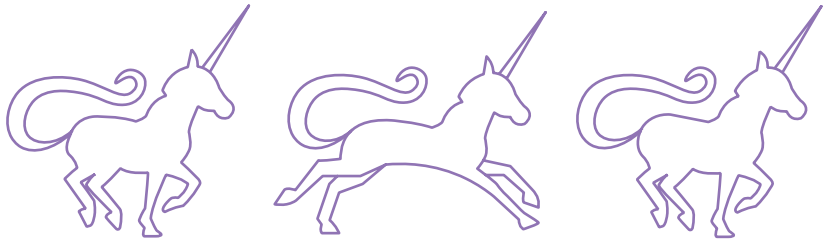
Eden od širših učinkov kulturnih in kreativnih praks je tudi spreminjanje načinov, kako razumemo odnose med ljudmi, tehnologijami in okoljem. Čeprav pogosto poudarjamo kompleksnost in prepletenost sodobnih izzivov, razvojne odločitve še vedno večinoma izhajajo iz antropocentričnega pogleda, v katerem je človek postavljen v središče, okolje pa obravnavano predvsem kot vir ali ozadje njegovega delovanja.

Številne sodobne umetniške, oblikovalske, arhitekturne in druge kulturne prakse takšno razumevanje že presegajo. Ustvarjanje obravnavajo kot proces, ki vedno poteka v odnosu do materialov, tehnologij, ekosistemov in drugih živih bitij. Ti niso več razumljeni zgolj kot pasivna sredstva, temveč kot dejavniki, ki določajo možnosti, omejitve in posledice ustvarjalnih odločitev. KKS tako ne ustvarja le novih vsebin, temveč tudi razvija metode, s katerimi je mogoče sicer abstraktne soodvisnosti narediti vidne, oprijemljive in dostopne skupni razpravi.

Takšen pristop spreminja vlogo kulturnih ustanov, oblikovalskih studiev, festivalov in ustvarjalno-znanstvenih laboratorijev. Ti lahko postanejo okolja javnega raziskovanja, v katerih se povezujejo različne oblike znanja ter v manjšem merilu preizkušajo novi odnosi med skupnostmi, tehnologijami in naravnimi sistemi. Primer tega je nizozemski Waag Futurelab, ki z razvojem transdisciplinarne prakse povezuje umetniške in oblikovalske metode, znanost, tehnologijo ter sodelovanje z različnimi skupnostmi.[26] Podoben model razvija tudi Future Observatory pri londonskem muzeju Design Museum, ki oblikovalske raziskave za zeleni prehod povezuje z razstavami, javnimi programi in širjenjem njihovih rezultatov med širšo javnost.[27] Inštitut Design Intelligences Institute pri univerzi Politecnico di Milano pa v raziskovanju in izobraževanju povezuje človeške, naravne in umetne oblike inteligence ter rastline, živali, mikroorganizme in tehnologije obravnava kot sodelujoče akterje pri oblikovanju regenerativnih prihodnosti.[28]

Prispevek takšnih praks ni le v njihovih neposrednih rezultatih. Pomemben je tudi način dela: vključevanje različnih vrst znanja, materialno izkustveno preverjanje predpostavk ter širjenje kroga akterjev, katerih interesi in vplivi so vključeni v presojo. Kulturne in kreativne prakse lahko tako prispevajo k bolj vključujočemu odločanju, odgovornejšemu razvoju tehnologij ter boljšemu razumevanju okoljskih posledic družbenih in gospodarskih odločitev.

KKS pri tem ne ponuja nujno enostavnih odgovorov na kompleksne izzive. Njegov pomembni družbeni učinek je prav v tem, da razširja krog vprašanj, odnosov in perspektiv, ki jih vključujemo v skupno odločanje. Podpora takšnim praksam zato ni le vprašanje kulturne politike, temveč tudi vlaganje v sposobnost družbe, da zaznava kompleksnost, presoja posledice svojih odločitev in odgovorno deluje v pogojih medsebojne soodvisnosti. Ko KKS razvija sposobnost pozornega gledanja, kritičnega presojanja in delovanja v odnosih, njegovi učinki niso le gospodarski in inovacijski, temveč tudi spoznavni, demokratični in okoljski.

26 Waag: Futurelab for technology and society, https://waag.org/en/research.

27 Future Observatory, About, https://futureobservatory.org/about.

28 Design Intelligences Institute, https://www.designintelligences.polimi.it.

Zaključek

Najnovejša analiza v primerjavi s prvo analizo ne kaže le rasti ali krčenja sektorja, temveč predvsem njegovo notranje prestrukturiranje. Število zaposlenih v kreativnih poklicih se je med letoma 2018 in 2024 povečalo, ob tem pa se krepijo strokovni, digitalni, komunikacijski in storitveni poklici, medtem ko nekateri tradicionalni obrtni in proizvodni poklici izgubljajo delež. Vse večji del kulturno-kreativnega dela poteka zunaj jedra KKS: leta 2024 so posamezniki v kreativnih poklicih, zaposleni v drugih dejavnostih, predstavljali že več kot polovico kreativne ekonomije. To jasno kaže, da pomen sektorja vse manj ustreza njegovim formalnim, statistično zastavljenim mejam.

Spremenila se je tudi regionalna slika. Organizacijske enote ostajajo izrazito skoncentrirane v osrednjeslovenski regiji, vendar so gospodarski rezultati med kohezijskima regijama danes bolj uravnoteženi kot ob zaključku prvega analiziranega obdobja. Vzhodna Slovenija z manjšim deležem enot dosega nadpovprečne rezultate pri EBITDA, prihodkih na tujih trgih in bruto dodani vrednosti, savinjska regija pa se je razvila v izrazito učinkovito, mednarodno usmerjeno središče KKS. Regionalni razvoj sektorja zato ne pomeni preslikovanja enega modela po vsej državi, temveč prepoznavanje in krepitev različnih lokalnih znanj, specializacij in zmogljivosti.

Analiza obenem pokaže, da razvojni potencial KKS še ni v celoti izkoriščen. Okrepiti bo treba internacionalizacijo, dostop do stabilnejših oblik financiranja, izobraževalna in raziskovalna okolja ter povezave med ustvarjalci, gospodarstvom, tehnologijo, javnim sektorjem in skupnostmi. Posamezni, med seboj nepovezani ukrepi pri tem ne bodo zadostovali. Potreben je celovit ekosistem podpore, ki bo spremljal ustvarjalne procese od razvoja znanja in prvih zamisli do produkcije, preizkušanja in uporabe v različnih okoljih.

Takšen ekosistem pa ne more temeljiti le na časovno omejenih projektih in občasnih razpisih, temveč potrebuje stabilno institucionalno in programsko financiranje, ki zagotavlja kontinuiteto njegovih razvojnih funkcij. Ker KKS povezuje kulturo, gospodarstvo, izobraževanje, raziskovanje in regionalni razvoj, mora biti tudi politika njegovega razvoja medresorsko usklajena. Prav od kakovosti tega ekosistema bo odvisno, ali bo KKS tudi v prihodnje lahko razvijal nove gospodarske, družbene, kulturne in okoljske vrednosti.

Primer Francije pri tem pokaže, da za takšen strateški premik niso nujno potrebna velika sredstva v makroekonomskem merilu. Če bi primerljivo razmerje – približno 1,8 % letnega proračuna resorja za kulturo – uporabili v Sloveniji, bi to glede na proračun za leto 2025 pomenilo približno 4,9 milijona evrov namenskih razvojnih sredstev za KKS na leto. To je približno 15-krat toliko kot 323.265 evrov, kolikor je bilo istega leta načrtovano za ukrep Kulturne in kreativne industrije.[29] Primerjava je okvirna, saj se strukturi francoskega in slovenskega financiranja razlikujeta, vendar dovolj jasno pokaže razliko med posameznim podpornim ukrepom in večletno razvojno politiko, v kateri je KKS prepoznan kot prednostno področje.

In ne nazadnje, prehod v razvojni model, ki temelji na ustvarjanju, širjenju in uporabi znanja, se ne bo zgodil tako, da bomo od ljudi zahtevali še več idej, temveč tako, da bomo vzpostavljali okolja, v katerih je mogoče opazovati, preizpraševati, povezovati, preizkušati in prevzemati odgovornost za spremembe. Kulturni in kreativni sektor ni sektor, ki čaka, da ga drugi vključijo v razvoj, temveč prostor, v katerem se prihodnje zmožnosti že razvijajo in možnosti drugačne prihodnosti že ustvarjajo. Naloga politik je, da vzpostavijo pogoje, v katerih bodo te možnosti lahko zares zaživele.

29 Po Spremembah proračuna Republike Slovenije za leto 2025 je bilo za resor za kulturo načrtovanih 271.754.573 evrov. Delež 1,8 % tega zneska pomeni približno 4,9 milijona evrov. Za posamezni ukrep 3340-24-0026 »Kulturne in kreativne industrije« je bilo istega leta načrtovanih 323.265 evrov. Ta znesek zajema izključno navedeni ukrep in ne predstavlja celotne podpore Ministrstva za kulturo kulturnemu in kreativnemu sektorju, ki se financira tudi prek drugih ukrepov in programov. Vir: Ministrstvo za finance, *Spremembe proračuna Republike Slovenije za leto 2025*, posebni del, str. 12, in Načrt razvojnih programov 2025–2028, str. 173; podatkovna zbirka Proračun Republike Slovenije, OPSI, https://podatki.gov.si/dataset/proracun-republike-slovenije.

Nadaljnji koraki

Center za kreativnost (CzK) vse od leta 2018 z raziskavami zagotavlja analitične podlage za razvoj kulturnega in kreativnega sektorja (KKS) v Sloveniji. V prvem obdobju raziskovalnega dela je pripravil deset nacionalnih analiz in priporočil s področij oblikovanja, arhitekture, muzejev in širšega KKS, pri katerih je sodelovalo več kot 200 strokovnjakov, ustvarjalcev in predstavnikov institucij.

Svoje raziskovalno delo nadgrajuje ne samo z novo statistično analizo stanja in učinkov kulturnega in kreativnega sektorja (KKS) v Sloveniji v obdobju 2018–2025, temveč tudi z evalvacijami javnih razpisov za spodbujanje kulturnih in kreativnih industrij – CzK, ki jih izvaja Ministrstvo za kulturo RS. Te podlage bo dopolnjeval s kvantitativnim in kvalitativnim proučevanjem potreb posameznih panog ter z raziskovanjem družbenih in razvojnih učinkov sektorja ter medsektorskega povezovanja. V pripravi je tudi Primerjalna analiza evropskih modelov podpore KKS, ta bo nadgradila dosedanje poznavanje strateške umestitve, podpornih politik in modelov financiranja sektorja v izbranih državah EU in Združenem kraljestvu. Obravnavala bo povezovanje KKS z inovacijsko in gospodarsko politiko, pametno specializacijo, regionalnim razvojem in internacionalizacijo ter možnosti prenosa tujih praks v Slovenijo. Raziskava Oblikovalci v industriji, ki jo CzK pripravlja v sodelovanju z Akademijo za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani, pa bo osvetlila zaposlitvene poti, poklicne vloge in uporabo oblikovalskih kompetenc v KKS in zunaj njega.

Pridobljena spoznanja bodo podlaga za nadaljnje raziskave, prilagajanje in razvoj podpornih ukrepov in programov ter priporočil za razvoj KKS, izobraževanja, oblikovanja in dolgoročnega vključevanja KKS v širše razvojne politike RS. Dodaten poudarek bo na sodelovanju z različnimi ministrstvi ter usklajevanju podpore med resorji in institucijami. S tem želi CzK prispevati k izboljšanju razmer za delo in razvoj ustvarjalcev, podjetij in institucij ter okrepiti povezovanje KKS z drugimi področji gospodarstva in družbe.

O raziskavi in njeni metodologiji

Pričujoča publikacija je interpretativni povzetek dveh nacionalnih statističnih analiz kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji. Izhaja iz *Statistične analize stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji 2008–2017*, ki so jo pripravili Nika Murovec, Damjan Kavaš in Tjaša Bartolj z Inštituta za ekonomska raziskovanja, ter iz *Statistične analize stanja in učinkov kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji v obdobju 2018–2025*, ki jo je za Center za kreativnost pripravilo podjetje Arhea. Publikacija povzema njune bistvene ugotovitve, jih tam, kjer je to metodološko upravičeno, primerja ter jih umešča v širši evropski in vsebinski kontekst.

Obe analizi združujeta dva pogleda na KKS: analizo kreativnih poklicev in analizo organizacijskih enot po dejavnostih. Analiza poklicev temelji predvsem na Statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP) ter uporablja tudi metodologijo kreativnega tridenta, ki razlikuje med kreativnimi poklici v KKS, drugimi poklici v KKS in kreativnimi poklici v drugih delih gospodarstva. Za pregled organizacijskih enot so bili uporabljeni podatki Statističnega poslovnega registra Slovenije oziroma Poslovnega registra Slovenije, ki zajemajo tudi samozaposlene, nevladne organizacije, zavode in druge organizacijske oblike, ne glede na to, ali izkazujejo prihodke ali zaposlene.

Finančna analiza novejšega obdobja temelji na agregiranih podatkih iz letnih poročil, dostopnih v podatkovni zbirki Fi-Po AJPES, in vključuje gospodarske družbe, samostojne podjetnike in zadruge, ki so zavezani k predložitvi letnih poročil ter so jih dejansko oddali. Registrski in finančni podatki zato ne zajemajo istega kroga enot: prvi vključujejo vse aktivne organizacijske enote, drugi pa le tiste, za katere so na voljo letna poročila. Ker standardni finančni podatki ne vključujejo normirancev in nekaterih drugih fizičnih oseb z dejavnostjo, je bila analiza dopolnjena z razosebljenimi podatki Finančne uprave Republike Slovenije za obdobje 2021–2024. Ti so na voljo le na ravni širših, dvomestnih šifer dejavnosti, zato jih je bilo mogoče zanesljivo upoštevati samo pri delu KKS.

Novejša analiza osnovno metodološko zasnovo prve raziskave ohranja in jo razširja z analizo demografije podjetij, pravnoorganizacijskih oblik, regionalne porazdelitve, prihodkov normirancev ter s prvim izračunom proizvodnega multiplikatorja KKS na podlagi slovenskih vhodno-izhodnih tabel (angl. *input-output tables*). Pri mednarodnih primerjavah uporablja tudi podatke Eurostata in OECD.

Kljub sorodni zasnovi rezultatov za obdobji 2008–2017 in 2018–2024 ni mogoče samodejno obravnavati kot enotno časovno vrsto. Med analizama so se spremenili opredelitev nekaterih kreativnih poklicev, nabor vključenih dejavnosti, klasifikacijski šifranti in struktura razpoložljivih podatkov. Razlikuje se tudi način prikazovanja zaposlenosti: starejša analiza jo je preračunavala na podlagi opravljenih delovnih ur, novejša pa prikazuje število zaposlenih oseb na presečni datum. Registrski podatki nove analize so poleg tega razvrščeni po SKD 2025, finančni podatki za leto 2024 pa še po SKD 2008. Primerjave med obdobjema so zato v publikaciji uporabljene le tam, kjer sta vsebinski in statistični obseg dovolj primerljiva; drugje so predstavljene kot okvirni kazalniki smeri razvoja.

Obe analizi sta omejeni z možnostmi uradnih klasifikacij. Te nekaterih področij, kot sta kulturni turizem in intermedijska umetnost, ne izločajo kot samostojne statistične kategorije, težko pa zajamejo tudi kreativno delo, ki je vključeno v izdelke, storitve in procese organizacij zunaj KKS. Predstavljeni podatki zato ne pomenijo popolnega popisa vseh kulturnih in kreativnih dejavnosti, temveč najcelovitejši vpogled, ki ga omogočajo trenutno razpoložljivi uradni in dopolnilni podatkovni viri.

Ekosistem ustvarjanja
Razvojni, družbeni, gospodarski in okoljski vidiki kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji

Izdal in založil: Center za kreativnost (CzK)
Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO)
Rusjanov trg 7, SI-1000 Ljubljana

Zanj: Maja Vardjan, direktorica MAO
Anja Zorko, vodja CzK

Avtorica: Barbara Predan

Strokovno svetovanje: Anja Zorko, CzK

Vodja projekta: Danaja Batinič, CzK

Jezikovni pregled: Lektorična

Oblikovanje: Ljudje

Tisk: Abo grafika d.o.o.

Število izvodov: 1000

Ljubljana, 2026

Publikacija je brezplačna.

© Center za kreativnost

Center za kreativnost (CzK) je nacionalna platforma za razvoj kulturnega in kreativnega sektorja (KKS) v Sloveniji in njegovo tesnejše sodelovanje z gospodarstvom in drugimi sektorji. Platforma deluje v sklopu Muzeja za arhitekturo in oblikovanje in skupaj z razpisi Ministrstva za kulturo in drugimi programi CzK tvori podporno okolje za razvoj kreativnega sektorja v Sloveniji. Program sofinancirata Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

351.85(497.4)“2008/2024”
008:311(497.4)

PREDAN, Barbara
Ekosistem ustvarjanja : razvojni, družbeni, gospodarski in okoljski vidiki kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji / Barbara Predan. - Ljubljana : Center za Kreativnost (CZK), Muzej za arhitekturo in oblikovanje, 2026

ISBN 978-961-7247-11-4
COBISS.SI-ID 303586563

Več informacij: www.czk.si

CENTER ZA KREATIVNOST
CENTRE FOR CREATIVITY

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA REGIONALNI RAZVOJ
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

MUZEJ ZA ARHITEKTURO IN OBLIKOVANJE
MUSEUM OF ARCHITECTURE AND DESIGN

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

CENTER ZA
KREATIVNOST
CENTRE FOR
CREATIVITY